

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет психології та соціальної роботи

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра диференціальної та спеціальної психології

(повна назва кафедри)

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

**«Мотивація як психологічний стан людини, що
детермінує її поведінку»**

**«Motivation as a psychological state determining human
behavior»**

Виконала: здобувачка заочної форми
навчання

спеціальності 053 Психологія

освітня програма «Психологія»

Мержан Ольга Іванівна

Керівник к.психол.н., доц.Перевязко Л.П. _____

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали) (підпис)

Рецензент к.психол.н., доц.Кокоріна Ю.Є. _____

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ _____ від _____ 2025 р.

Захищено на засіданні ЕК
протокол № _____ від _____ 2025 р.

Оцінка _____ / _____ / _____

Завідувач кафедри

Голова ЕК

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОТИВАЦІЇ ЯК ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ.....	8
1.1. Поняття мотивації у різноманітних наукових підходах.....	8
1.2. Фактори, що впливають на формування мотивації людини.....	13
1.3. Особливості мотивації в умовах стресових ситуацій.....	17
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВАЦІЇ У БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ.....	24
2.1. Методологія та організація емпіричного дослідження.....	24
2.2. Аналіз результатів дослідження.....	28
2.3. Практичні рекомендації щодо підтримки мотивації біженців у кризових умовах за кордоном.....	42
Висновки до розділу 2.....	50
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ.....	58

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність дослідження мотивації як психологічного стану людини, що детермінує її поведінку, зумовлена зростаючою увагою до внутрішніх механізмів діяльності людини в сучасному суспільстві. Уміння мотивувати себе та інших є важливою складовою особистісного та професійного розвитку, оскільки саме мотиваційні процеси визначають рівень активності, спрямованість та результативність поведінки. В умовах постійних змін і зростаючих вимог до адаптивності індивіда дослідження психологічних аспектів мотивації набуває особливого значення.

Проблема мотивації є предметом вивчення багатьох наукових дисциплін, зокрема психології, соціології, педагогіки, менеджменту та інших. Психологічні аспекти мотивації розглядаються в контексті її впливу на прийняття рішень, формування ціннісних орієнтацій, розвиток навичок саморегуляції та досягнення особистісних і професійних цілей. Водночас у наукових дослідженнях ще залишаються недостатньо вивченими механізми впливу мотиваційних чинників на поведінку в умовах підвищеної емоційної напруги, стресу та змін зовнішнього середовища.

Мотивація відіграє ключову роль у розвитку особистості та її соціальній взаємодії, визначаючи рівень активності та ініціативності. Вона впливає на здатність людини до співпраці, прийняття рішень та досягнення поставлених цілей. Недостатній рівень мотивації може призводити до пасивності, втрати інтересу до діяльності та зниження продуктивності. Це також може спричинити формування негативних поведінкових моделей, що заважають особистісному розвитку та соціальній адаптації. Саме тому управління мотивацією є важливим не лише на індивідуальному рівні, а й у суспільному контексті, оскільки воно визначає ефективність командної роботи, професійне зростання та загальний рівень задоволеності життям.

Сучасні наукові підходи до вивчення мотивації враховують її багатовимірність, взаємозв'язок із когнітивними, емоційними та поведінковими

процесами. Особливо важливим є розгляд мотивації як динамічного феномена, що змінюється залежно від внутрішніх і зовнішніх чинників. Це дозволяє розширити уявлення про механізми формування мотивів і знайти ефективні методи їхньої регуляції в освітній, професійній та особистісній сферах.

Актуальність проблеми мотивації набуває ще більшого значення у зв'язку з війною в Україні, яка суттєво вплинула на психологічний стан громадян, особливо внутрішньо переміщених осіб та біженців. Втрата звичного середовища, невизначеність майбутнього, соціальна дезадаптація та постійний стрес можуть знижувати рівень мотивації до діяльності, призводячи до апатії та відчуття безпорадності. Водночас саме мотивація є важливим фактором психологічної стійкості, що дозволяє людям адаптуватися до нових умов, долати труднощі та знаходити нові сенси в житті. Дослідження чинників, що сприяють підтримці мотивації в умовах кризових ситуацій, є необхідним для розробки ефективних психологічних стратегій допомоги тим, хто переживає наслідки війни.

Аналіз основних досліджень і публікацій свідчить про значну увагу вітчизняних і зарубіжних науковців до проблеми мотивації як психологічного стану, що детермінує поведінку людини. Українські дослідники, зокрема Г. Балл, Л. Орбан-Лембрик, В. Моляко, акцентують увагу на зв'язку мотивації з емоційно-вольовою сферою, рівнем саморегуляції та особистісними характеристиками людини. Значний внесок у вивчення мотивації зробили Е. Десі та Р. Райан, які у своїй самодетермінаційній теорії пояснюють вплив автономії, компетентності та соціальної підтримки на формування внутрішньої мотивації. Праці Б. Вейнера, Е. Локка та А. Бандури містять аналіз когнітивних та атрибутивних теорій мотивації, що розглядають процес сприйняття успіхів і невдач як чинник, що впливає на поведінкові стратегії особистості. Узагальнення цих досліджень дозволяє краще зрозуміти механізми формування мотиваційних процесів, їхній вплив на прийняття рішень і поведінку людини, а також розробити ефективні

психологічні підходи до підтримки та корекції мотивації в різних сферах життєдіяльності.

Метою дослідження є аналіз психологічних механізмів формування мотивації як стану, що детермінує поведінку людини, та визначення чинників, які впливають на її розвиток і регуляцію.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати наукові підходи до розуміння мотивації та визначити її основні характеристики як психологічного стану, що детермінує поведінку людини.
2. Дослідити фактори, що впливають на формування мотивації, зокрема вплив зовнішніх і внутрішніх чинників, а також особливості мотивації в умовах стресових ситуацій.
3. Провести емпіричне дослідження особливостей мотивації у біженців з України, визначити ключові труднощі, з якими вони стикаються, та чинники, що сприяють збереженню їхньої мотивації в умовах вимушеної міграції.
4. Розробити практичні рекомендації щодо підтримки мотивації біженців у кризових умовах за кордоном, враховуючи результати дослідження та психологічні підходи до формування стійкості й адаптації.

Об'єкт дослідження – мотивація як психологічний стан, що визначає поведінку людини.

Предмет дослідження – особливості формування та підтримки мотивації у біженців з України в умовах вимушеної міграції.

Методи дослідження:

- *теоретичні:* аналіз, синтез, узагальнення та систематизація наукових джерел з проблеми мотивації в психології для визначення основних підходів, чинників її формування та особливостей у стресових умовах;
- *психодіагностичні:*
 - Методика діагностики мотиваційної структури особистості (В. Е. Мільман) – для визначення домінуючих мотивів у біженців, які впливають на їхню поведінку та адаптацію до нових умов життя;
 - Методика "Мотивація досягнення успіху" (за Т. Елерсом) – для оцінки рівня прагнення до досягнень і стійкості мотивації у складних життєвих обставинах;
 - Анкета "Мотиваційні чинники адаптації до нових умов життя" – для збору суб'єктивних даних про фактори, що сприяють або перешкоджають підтримці мотивації у біженців;
 - спостереження та анкетування – для виявлення особливостей мотиваційного стану респондентів та аналізу їхніх поведінкових стратегій в умовах вимушеної міграції;
- *методи математичної статистики:* t-критерій Стьюдента – для оцінки достовірності відмінностей у рівні мотивації між різними групами респондентів.

Організація і база проведення емпіричної роботи. Емпіричне дослідження проводилося серед біженців з України, які наразі проживають за кордоном. У дослідженні взяли участь 40 респондентів віком від 30 до 50 років. За статевим розподілом вибірка включала 18 чоловіків (45%) і 22 жінки (55%). Основними критеріями відбору респондентів були статус біженця або тимчасово переміщеної особи, проживання за межами України у зв'язку з війною, готовність брати участь у дослідженні та надати інформацію про свій мотиваційний стан. Отримані дані були проаналізовані з урахуванням вікових, статевих та соціальних характеристик респондентів,

що дозволило визначити особливості їхньої мотивації до адаптації та самореалізації в умовах вимушеної міграції.

Практичне значення дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо підтримки та розвитку мотивації у біженців з України, які опинилися в умовах вимушеної міграції. Отримані результати можуть бути використані психологами, соціальними працівниками та волонтерськими організаціями для розробки програм адаптаційної підтримки, спрямованих на підвищення рівня внутрішньої мотивації, формування стійкості до стресу та сприяння соціальній інтеграції. Виявлені мотиваційні чинники можуть стати основою для створення психологічних тренінгів, консультаційних програм та методичних матеріалів, спрямованих на допомогу людям у подоланні кризових ситуацій і пошуку нових можливостей для самореалізації.

Структура та обсяг бакалаврської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, шести підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 67 сторінок комп'ютерного тексту. Основний зміст викладено на 55 сторінках. Список використаних джерел складається з 41 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОТИВАЦІЇ ЯК ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ

1.1. Поняття мотивації у різноманітних наукових підходах

Мотивація є однією з ключових категорій психологічної науки, оскільки саме вона визначає спрямованість, активність та стійкість поведінки людини. Це поняття охоплює внутрішні та зовнішні процеси, що спонукають індивіда до діяльності, формуючи його потреби, цілі та способи їх досягнення. Проблема мотивації досліджується в межах різних наукових підходів, що дозволяє сформулювати цілісне уявлення про її природу та механізми. Важливість розгляду мотивації обумовлена її впливом на продуктивність діяльності, психологічне благополуччя та ефективність соціальної взаємодії.

З точки зору класичної психології, мотивація розглядається як сукупність процесів, що забезпечують вибірково активність особистості. Одним із перших, хто намагався пояснити природу мотивації, був Вільям Джеймс, який вважав її вродженим механізмом, що забезпечує виживання індивіда. Він підкреслював роль інстинктів у поведінці людини, що визначають її базові реакції та імпульси. Проте подальші дослідження довели, що мотивація не є суто біологічним механізмом, а включає складні когнітивні та емоційні аспекти [7, с. 24].

У психоаналітичному підході мотивація розглядається через призму несвідомих потягів і бажань. З. Фрейд вважав, що основним мотивувальним фактором поведінки людини є задоволення інстинктивних потреб, особливо тих, що пов'язані з лібідо [11]. Він наголошував на важливості внутрішніх конфліктів між свідомими та несвідомими імпульсами, які визначають мотиваційну структуру особистості. Його ідеї були розвинуті у працях К. Юнга та А. Адлера, які розширили розуміння мотивації, включаючи концепції колективного несвідомого та прагнення до самореалізації [11].

Гуманістична психологія розглядає мотивацію як внутрішній процес, що спрямований на саморозвиток та реалізацію потенціалу людини. На відміну від поведінкових теорій, які зосереджуються на зовнішніх стимулах, гуманістичний підхід наголошує на внутрішніх прагненнях людини до зростання, вдосконалення та особистісної гармонії. Одним із ключових дослідників цього напрямку був А. Маслоу, який розробив теорію ієрархії потреб, відповідно до якої мотивація людини визначається рівнем задоволення її основних життєвих потреб [39]. Він вважав, що тільки після задоволення базових фізіологічних і безпекових потреб людина починає прагнути до соціального визнання, розвитку здібностей та самоактуалізації [39].

Ієрархія потреб А. Маслоу складається з п'яти рівнів, кожен з яких визначає мотиваційні прагнення особистості. Найнижчий рівень включає фізіологічні потреби (їжа, сон, вода), які є базовими для існування. Наступний рівень – потреба у безпеці, що охоплює захист від загроз, стабільність та передбачуваність життя. Далі йдуть соціальні потреби, які включають прагнення до любові, дружби, соціальних зв'язків і належності до спільноти. Вищі рівні – це потреба у визнанні (самоповага, статус, досягнення) та самоактуалізація, яка означає прагнення людини реалізувати свої таланти, розкрити внутрішній потенціал та досягти гармонії із собою та світом [39].

Теорію А. Маслоу доповнив К. Роджерс, який зробив акцент на ролі внутрішньої мотивації у розвитку особистості. Він вважав, що людина за своєю природою прагне до особистісного зростання та гармонійного розвитку, і саме цей процес є основним рушієм її поведінки. К. Роджерс підкреслював важливість самоприйняття, позитивного самоусвідомлення та свободи вибору, які дозволяють людині діяти відповідно до своїх внутрішніх потреб, а не лише реагувати на зовнішні стимули [40]. Він також наголошував, що для розкриття потенціалу особистості важливе

підтримуюче середовище, що дає можливість вільного самовираження та реалізації власних можливостей [40].

Когнітивна психологія розглядає мотивацію як процес, що включає аналіз інформації, оцінку власних можливостей та прийняття рішень. На відміну від поведінкових підходів, які акцентують увагу на зовнішніх стимулах, когнітивна теорія пояснює мотивацію через внутрішні розумові процеси та усвідомлення людиною власних здібностей. Важливу роль у цьому відіграє оцінка очікуваного результату та віра у власні сили, що визначає рівень активності та наполегливості у досягненні цілей. Людина мотивована тоді, коли вона впевнена, що докладені зусилля приведуть до успіху, а сама мета є досяжною та значущою [7, с. 25].

А. Бандура розробив концепцію самоефективності, згідно з якою рівень мотивації людини безпосередньо залежить від її віри у власну здатність впоратися із завданнями та досягати бажаних результатів. Він вважав, що мотивація формується під впливом особистого досвіду, коли людина спирається на минулі успіхи чи невдачі, соціального порівняння, коли вона оцінює власні можливості у порівнянні з іншими, та зворотного зв'язку від оточення, яке може підтримувати чи, навпаки, знижувати впевненість у собі. Чим вищий рівень самоефективності, тим більше людина схильна докладати зусиль, не зупинятися перед труднощами та проявляти ініціативність. Навпаки, низька віра у власні можливості часто призводить до уникнення складних завдань, швидкого розчарування та відмови від досягнення цілей [3, с. 90].

Концепція А. Бандури знайшла підтвердження у численних емпіричних дослідженнях та широко застосовується у сфері освіти, професійного розвитку, менеджменту та психотерапії. В освітньому середовищі її використовують для підвищення мотивації учнів через формування впевненості у власних здібностях та позитивного ставлення до навчання. У менеджменті теорія самеєфективності допомагає керівникам мотивувати співробітників, створюючи умови, які сприяють розвитку їхньої професійної

компетентності. У психотерапії вона використовується для роботи із страхами, зниження тривожності та підвищення віри людини у власні сили, що сприяє досягненню поставлених життєвих цілей [3, с. 91].

Е. Десі та Р. Райан зробили значний внесок у вивчення мотивації, розробивши самодетермінаційну теорію, яка пояснює, що мотивація буває внутрішньою та зовнішньою. Вони довели, що внутрішня мотивація, яка виникає з особистого інтересу, задоволення від діяльності та прагнення до самореалізації, є найбільш ефективною та стійкою [38]. На відміну від зовнішньої мотивації, що базується на винагородах або покараннях, внутрішня мотивація сприяє глибшому залученню, творчості та продуктивності [38].

Е. Десі та Р. Райан визначили три основні чинники, що впливають на формування внутрішньої мотивації: автономія, яка передбачає свободу вибору та незалежність у прийнятті рішень; компетентність, що відображає впевненість у своїх здібностях та можливостях; і соціальна підтримка, яка допомагає людині почуватися важливою та цінною у суспільстві [41]. Дослідження цих механізмів стало основою багатьох програм професійного розвитку, особистісної ефективності та навчальної мотивації. Практичне застосування цієї теорії можна побачити в освіті, бізнесі та психотерапії, де стимулювання внутрішньої мотивації сприяє ефективнішому навчанню, підвищенню продуктивності та кращій адаптації до змін [41].

У поведінковій психології мотивація розглядається через принципи підкріплення та навчання. Біхевіористи, зокрема Д. Вотсон і Б. Скіннер, вважали, що мотивація є результатом умовних рефлексів, сформованих через систему винагород і покарань. Вони дослідили, що позитивне підкріплення сприяє закріпленню бажаної поведінки, тоді як негативні стимули можуть знижувати мотивацію. Такий підхід широко використовується у сфері освіти, спорту та менеджменту для формування мотиваційних стратегій [7, с. 24].

Атрибутивні теорії мотивації, зокрема дослідження Б. Вейнера, розглядають мотивацію як процес пояснення власних успіхів і невдач. Він

стверджував, що людина мотивується в залежності від того, як вона пояснює результати своєї діяльності – через власні зусилля, здібності чи зовнішні фактори. Ці висновки мають велике значення у сфері психології навчання, оскільки впливають на формування мотиваційних стратегій учнів [31, с. 10].

У сучасних дослідженнях мотивація розглядається як багатовимірне явище, що включає емоційні, когнітивні та соціальні аспекти. Зокрема, дослідження Д. Пінка показали, що традиційні системи заохочення не завжди є ефективними, і найкращі результати дає автономія, майстерність та відчуття мети. Його концепція широко застосовується у корпоративному секторі для підвищення ефективності праці.

Мотивація також має значення у контексті кризових та стресових ситуацій. Дослідження Р. Лазаруса і С. Фолкмана показують, що мотиваційні процеси значною мірою визначають стратегії подолання стресу. Люди з високим рівнем внутрішньої мотивації краще адаптуються до нових умов і знаходять ефективні рішення у складних ситуаціях [24, с. 112].

Вивчення мотивації має велике значення не лише в психології, а й у таких сферах, як педагогіка, соціологія та економіка, оскільки вона визначає поведінкові стратегії людини у різних життєвих контекстах. У працях Л. Орбан-Лембрик детально аналізується професійна мотивація, її вплив на продуктивність праці та рівень задоволеності роботою. Вона наголошує, що емоційні переживання, внутрішня зацікавленість і позитивне ставлення до діяльності є важливими факторами, які визначають рівень мотивації та ефективність трудової поведінки [27, с. 221].

Таким чином, мотивація є багатовимірним феноменом, що визначає поведінку людини в різних життєвих ситуаціях. Наукові підходи до її вивчення охоплюють біологічні, когнітивні, соціальні та емоційні аспекти, що дозволяє краще зрозуміти механізми формування мотивів. Визначення ключових детермінантів мотивації є важливим для розробки ефективних психологічних стратегій її регулювання.

1.2. Фактори, що впливають на формування мотивації людини

Мотивація є динамічним психологічним процесом, що визначає активність і спрямованість поведінки людини. Вона формується під впливом різноманітних факторів, які можуть мати як внутрішнє, так і зовнішнє походження. Дослідження цього питання охоплює широкий спектр наукових підходів, що дозволяє глибше зрозуміти механізми формування мотивації та фактори, які сприяють або, навпаки, заважають її розвитку. Вчені різних напрямів, зокрема А. Маслоу, Д. Макклелланд, Ф. Герцберг, Е. Десі та Р. Райан, зробили значний внесок у вивчення цього феномена.

- *Біологічні фактори* відіграють ключову роль у формуванні мотивації, оскільки вони визначають основні життєві потреби людини та її поведінкові реакції. Кларк Халл стверджував, що поведінка людини значною мірою залежить від фізіологічних потреб, таких як голод, спрага, сон та потреба у безпеці, які є основою для виживання. Він розробив теорію редукції потягу, згідно з якою мотивація виникає як відповідь на дискомфорт, спричинений незадоволеними потребами, і спонукає людину до дій, спрямованих на їх задоволення. Якщо людина відчуває нестачу життєво важливих ресурсів, її поведінка буде переважно орієнтована на їхнє відновлення, а не на досягнення вищих цілей. Це означає, що фізіологічний стан організму безпосередньо впливає на рівень мотивації, продуктивність діяльності та загальну ефективність поведінки [7, с. 24].
- *Психологічні фактори* відіграють важливу роль у формуванні мотивації, оскільки вони визначають рівень особистісної активності, емоційну стійкість і здатність досягати цілей. Г. Мюррей розглядав мотивацію як результат унікального набору потреб, які є індивідуальними для кожної людини та визначають її поведінку. Він виділив потреби досягнення, автономії та соціальної приналежності, які впливають на внутрішнє прагнення людини до розвитку та успіху. Д. Макклелланд продовжив дослідження цієї теми, акцентуючи увагу на потребі

досягнення, влади та соціальної взаємодії, які, на його думку, є основними рушіями поведінки. Психологічні фактори формують індивідуальну мотиваційну структуру, визначаючи рівень амбіцій, соціальну активність та готовність долати труднощі [23, с. 45].

- *Когнітивні фактори* визначають те, як людина оцінює власні здібності, перспективи та можливості. А. Бандура у своїй теорії самоефективності довів, що віра у власні можливості значною мірою визначає рівень мотивації. Люди, які впевнені у своїй здатності досягати результатів, демонструють вищу наполегливість і ефективність у виконанні завдань. Крім того, Ф. Хайдер та Б. Вейнер розробили атрибутивну теорію мотивації, яка пояснює, як індивід інтерпретує свої успіхи та невдачі. Якщо людина пояснює власні досягнення внутрішніми чинниками (зусилля, здібності), вона буде більш мотивована, ніж ті, хто схильні приписувати свої результати зовнішнім обставинам.
- *Емоційні фактори* безпосередньо впливають на мотивацію, оскільки вони можуть як посилювати прагнення до досягнень, так і пригнічувати активність людини. Е. Локк у своїй теорії постановки цілей зазначав, що чітко визначені, амбітні, але досяжні цілі сприяють підвищенню мотивації, оскільки викликають почуття виклику та зацікавленості. Позитивні емоції, такі як ентузіазм, задоволення від досягнень та радість, стимулюють подальші дії та допомагають зберігати високу мотивацію. Водночас негативні емоції, зокрема страх невдачі та тривожність, можуть гальмувати мотиваційні процеси, особливо якщо людина не має навичок подолання труднощів. Управління емоціями є важливим елементом підтримки мотивації, що допомагає людині залишатися продуктивною навіть у складних умовах [13, с. 34].
- *Соціальні фактори* включають вплив родини, друзів, колег і суспільства в цілому. Л. Виготський підкреслював, що соціальне середовище є визначальним у формуванні мотивації, оскільки взаємодія з іншими

людьми допомагає формувати цінності, орієнтири та установки. Самодетермінаційна теорія Е. Десі та Р. Райана також вказує на важливість соціального середовища: наявність автономії, підтримки з боку оточення та можливість проявити компетентність сприяють формуванню внутрішньої мотивації [23, с. 46].

- *Культурні фактори* визначають систему цінностей, традицій і норм, які впливають на мотиваційні орієнтації особистості. Наприклад, у колективістичних культурах велике значення надається соціальній взаємодії, що впливає на пріоритетність групових досягнень перед особистими. Натомість у індивідуалістичних культурах люди більше орієнтовані на власні цілі та самореалізацію. Ці аспекти досліджували Г. Хофстеде та Е. Тріандіс, які довели, що культурний контекст значною мірою впливає на мотивацію в освітній, професійній та соціальній сферах.
- *Економічні фактори* є важливим чинником мотивації, оскільки вони визначають рівень матеріального благополуччя, доступність ресурсів та можливості для професійного та особистісного розвитку. Фредерік Герцберг у своїй двофакторній теорії мотивації розділив всі мотиваційні впливи на гігієнічні фактори та мотиватори. Гігієнічні фактори включають рівень заробітної плати, умови праці, соціальні гарантії та стабільність роботи – вони не підвищують мотивацію, але при їхній відсутності людина відчуває незадоволеність. Мотиватори, навпаки, безпосередньо впливають на продуктивність та задоволеність діяльністю, оскільки пов'язані з можливістю професійного зростання, відповідальністю та визнанням досягнень [13, с. 35].
- *Технологічні фактори* відіграють значну роль у формуванні мотивації, оскільки визначають доступ людини до інформації, засобів комунікації та сучасних технологічних рішень. Завдяки цифровим технологіям відкриваються нові можливості для навчання, професійного розвитку та підвищення продуктивності, що сприяє зростанню внутрішньої

мотивації. Однак надмірне використання технологій може мати і зворотний ефект, якщо людина стикається з інформаційним перевантаженням або стає залежною від розважального контенту, що знижує її продуктивність та рівень концентрації. Крім того, автоматизація праці та віддалена зайнятість змінюють робоче середовище, впливаючи на мотивацію працівників, оскільки вони можуть відчувати меншу соціальну взаємодію та зниження контролю над робочим процесом. Таким чином, технологічні фактори можуть як стимулювати мотивацію через доступ до ресурсів і можливостей, так і створювати виклики, що вимагають нових підходів до організації праці та особистої ефективності [13, с. 36].

- *Політичні фактори* мають значний вплив на мотивацію, оскільки визначають соціальну стабільність, рівень безпеки та можливості для самореалізації. Коли в державі існує високий рівень довіри до інституцій, ефективна система підтримки громадян та передбачуване майбутнє, це стимулює людей до активної участі в суспільному житті та професійного розвитку. Натомість політична нестабільність, війна чи економічні кризи можуть викликати відчуття невизначеності, знижувати рівень мотивації та змушувати людей переглядати свої життєві пріоритети. У таких умовах багато людей шукають нові мотиваційні ресурси для адаптації, зосереджуючись на безпеці, фінансовій стабільності та відновленні соціальних зв'язків [13, с. 37].

Таким чином, мотивація людини формується під впливом широкого спектра факторів – біологічних, психологічних, когнітивних, соціальних, культурних, економічних та політичних. Взаємодія цих чинників визначає рівень мотивації та її динаміку в різних життєвих ситуаціях. Розуміння цих аспектів дозволяє створювати ефективні стратегії підтримки мотивації, спрямовані на підвищення особистісної ефективності та адаптацію до змінних умов середовища.

1.3. Особливості мотивації в умовах стресових ситуацій

Мотивація людини може суттєво змінюватися під впливом стресових ситуацій, що є характерними для різних життєвих обставин. Стрес, який супроводжується фізичним або психологічним дискомфортом, може як посилювати мотивацію, мобілізуючи внутрішні ресурси особистості, так і пригнічувати її, викликаючи емоційне виснаження та втрату інтересу до діяльності. Вплив стресу на мотивацію є складним і багатовимірним процесом, що залежить від індивідуальних особливостей людини, її попереднього досвіду, рівня стресостійкості та підтримки з боку соціального середовища [19, с. 15].

Психологи визначають стрес як стан напруження, що виникає, коли людина стикається з труднощами, які перевищують її адаптивні можливості. В таких ситуаціях організм активізує захисні механізми, щоб впоратися із загрозою або викликом, що впливає на рівень мотивації. Г. Сельє, автор концепції загального адаптаційного синдрому, дослідив, що стресова реакція розвивається у три етапи, кожен з яких по-різному впливає на мотивацію та психологічний стан людини. Спочатку виникає стадія тривоги, під час якої мобілізуються ресурси організму, що може призвести до підвищення мотивації, оскільки людина відчуває необхідність діяти та долати труднощі.

На другому етапі – стадії опору – організм пристосовується до стресової ситуації, і мотивація залишається на досить високому рівні. Людина шукає шляхи вирішення проблеми, адаптується до умов і може зберігати активність протягом певного часу. Саме на цьому етапі формуються навички подолання труднощів, а адаптивні механізми працюють максимально ефективно. Якщо проблема вирішується, рівень стресу поступово знижується, а мотивація стабілізується. Однак, якщо напруга триває довго, організм починає втрачати енергію, що призводить до переходу в наступну стадію [14, с. 91].

Третій етап – стадія виснаження – настає тоді, коли ресурси організму вичерпуються через тривалий вплив стресу. На цьому етапі мотивація різко знижується, з'являється відчуття втоми, безсилля, втрати інтересу до

діяльності. Людина може відчувати апатію, емоційне вигорання та навіть депресивні стани, оскільки її здатність до адаптації значно зменшується. Це підтверджує, що стрес у короткостроковій перспективі може стимулювати активність, але його тривалий вплив призводить до зниження мотивації та серйозних психологічних наслідків [19, с. 16].

Р. Лазарус та С. Фолкман розробили когнітивну модель стресу, в якій зазначається, що мотивація людини залежить від її сприйняття ситуації як загрозової або контрольованої. Якщо людина вважає, що має достатньо ресурсів для подолання труднощів, її мотивація зростає, оскільки стрес виконує функцію стимулу для активних дій. Однак якщо ситуація сприймається як неконтрольована, рівень мотивації може знижуватися через відчуття безсилля та безнадії [35, с. 102].

Залежно від характеру стресової ситуації та індивідуальної реакції на неї, мотивація може проявлятися у двох основних формах – позитивній (адаптивній) і негативній (дезадаптивній).

Адаптивна мотивація формується тоді, коли стресова ситуація сприймається не як загроза, а як виклик, що потребує активних дій та пошуку ефективних рішень. У таких випадках людина не уникає труднощів, а навпаки – мобілізує свої внутрішні ресурси, аналізує проблему та шукає способи її подолання. Вона відчуває підвищену концентрацію, активність і бажання діяти, що дозволяє не лише ефективно реагувати на виклик, а й використовувати ситуацію як поштовх для розвитку. Такий тип мотивації є особливо важливим у професійній сфері, навчанні та особистісному зростанні, оскільки допомагає людині адаптуватися до змінних умов і приймати правильні рішення [7, с. 24].

Коли людина керується адаптивною мотивацією, вона не лише шукає конкретні шляхи виходу зі складної ситуації, а й розвиває навички самоконтролю та управління емоціями. Завдяки цьому процесу формуються нові стратегії поведінки, що дозволяють зменшувати рівень стресу в майбутньому та бути більш підготовленою до подібних викликів. Люди з

таким типом мотивації частіше демонструють гнучкість мислення, здатність швидко адаптуватися та знаходити нестандартні рішення. Вони також більш схильні до саморефлексії, що допомагає їм аналізувати попередній досвід і використовувати його для самовдосконалення [35, с. 103].

Адаптивна мотивація найбільш виражена у людей з високим рівнем стресостійкості, які вміють контролювати свої емоції та спрямовувати енергію у конструктивне русло. Такі люди здатні перетворювати труднощі на можливості, використовуючи негативний досвід як стимул для саморозвитку та професійного зростання. Вони не бояться змін і розглядають складні ситуації як потенціал для набуття нових знань та навичок. Таким чином, адаптивна мотивація не лише допомагає людині впоратися зі стресом, а й сприяє її особистісному розвитку, розширенню можливостей та підвищенню ефективності в різних сферах життя [29, с. 87].

Деадаптивна мотивація виникає в ситуаціях, коли стрес є надмірним, виснажливим і перевищує адаптивні можливості людини, що призводить до втрати енергії та мотиваційних ресурсів. У таких умовах людина не відчуває внутрішнього стимулу до подолання труднощів, а навпаки – починає уникати активності, відкладати важливі цілі або повністю втрачати інтерес до діяльності. Вона може відчувати постійну втому, емоційне виснаження та зниження рівня самовпевненості, що ще більше посилює її демотивацію. У результаті деадаптивна мотивація може стати причиною прокрастинації, втрати амбіцій та відчуття безвиході, що ускладнює здатність людини ефективно функціонувати в соціальному та професійному середовищі.

Коли людина стикається з тривалим або інтенсивним стресом, вона може ухилятися від виконання завдань, уникати відповідальності або навіть відмовлятися від досягнення цілей через страх невдачі. Це особливо характерно для осіб, які мають низький рівень стресостійкості, невпевненість у собі або негативний попередній досвід. У таких випадках людина може вважати свої зусилля марними, боятися осуду або критикувати себе за можливі помилки, що ще більше знижує її рівень мотивації. Якщо цей стан

триває довго, він може перерости у хронічну демотивацію, що супроводжується зниженням продуктивності, втратою професійних і особистісних амбіцій та навіть розвитком депресивних симптомів [29, с. 88].

Деадаптивна мотивація часто розвивається в умовах хронічного стресу або тривалого перебування в несприятливому середовищі, коли людина не має достатньої підтримки чи ресурсів для подолання труднощів. Відсутність позитивного підкріплення, невдачі у минулому або відчуття нестабільності можуть спричиняти формування установок на уникнення труднощів замість їх подолання. У таких ситуаціях важливо змінювати ставлення до стресу, розвивати навички подолання труднощів і працювати над відновленням мотиваційних ресурсів. Таким чином, деадаптивна мотивація є серйозним викликом для особистісного зростання, і для її подолання необхідний комплексний підхід, що включає психологічну підтримку, розвиток емоційної стійкості та зміну негативних переконань.

На рівень мотивації у стресових умовах впливають кілька ключових факторів:

- *Індивідуальна стресостійкість*: люди з високим рівнем емоційної саморегуляції краще зберігають мотивацію під час стресових ситуацій.
- *Попередній досвід подолання труднощів*: наявність позитивного досвіду подолання стресу підвищує впевненість у власних силах та підтримує мотивацію до дій.
- *Соціальна підтримка*: підтримка з боку родини, друзів, колег допомагає людині легше адаптуватися до стресових обставин і не втрачати мотивацію.
- *Рівень контролю над ситуацією*: якщо людина вважає, що вона може вплинути на ситуацію, її мотивація залишається стабільною або навіть посилюється [21, с. 16].

Окремим напрямом досліджень є вивчення мотивації в умовах глобальних криз, зокрема військових конфліктів, природних катастроф та економічних потрясінь. У таких ситуаціях люди опиняються у стані

вимушених змін, що суттєво впливає на їхню поведінку та пріоритети. В екстремальних умовах мотивація змінює свою структуру, зосереджуючись на потребі швидкої адаптації, прийнятті ефективних рішень та забезпеченні базових життєвих потреб. Особливістю кризової мотивації є її динамічний характер: на початковому етапі головним рушієм дій є інстинктивне прагнення до безпеки, тоді як у довготривалій перспективі мотивація може зміщуватися у бік відновлення стабільності та пошуку можливостей для розвитку [21, с. 17].

Люди, які опинилися в екстремальних ситуаціях, змушені переосмислювати свої цінності та адаптуватися до нових реалій, що безпосередньо впливає на їхню мотиваційну структуру. У таких умовах мотивація може набути двох основних форм: мотивації виживання, коли всі ресурси спрямовані на задоволення базових потреб (житло, їжа, безпека), та мотивації до змін, яка виражається у прагненні віднайти нові можливості, адаптуватися та відновити втрачені ресурси. Якщо перший тип мотивації є природною реакцією на кризу, то другий є більш довготривалим і потребує психологічної стійкості, підтримки та доступу до необхідних ресурсів. Перехід від мотивації виживання до мотивації змін є важливим етапом адаптації, який визначає здатність людини не лише пристосуватися до нових умов, а й знайти шляхи для подальшого розвитку [7, с. 24].

Зокрема, в умовах війни в Україні багато людей були змушені покинути свої домівки, що кардинально змінило їхні мотиваційні пріоритети та поведінкові стратегії. Біженці та внутрішньо переміщені особи зіштовхнулися з необхідністю забезпечення базових життєвих умов, пошуку роботи, створення нового соціального середовища та відновлення стабільності. Основним мотивом у перші місяці після вимушеного переміщення стає безпека родини, що включає пошук житла, доступ до фінансових та соціальних ресурсів, можливість отримання медичної допомоги. На цьому етапі люди часто відчують емоційне виснаження та невизначеність, що

може призводити до тривожності, зниження рівня мотивації до професійної діяльності та втрати відчуття контролю над власним життям [12, с. 75].

На наступному етапі мотивація може змінюватися у напрямку пошуку нових можливостей та інтеграції в нове середовище. Люди починають орієнтуватися на професійну реалізацію, навчання, набуття нових навичок, що дозволяють їм адаптуватися в іншій країні або на новому місці проживання. Зокрема, багато українців, які виїхали за кордон, активно займаються мовною адаптацією, перекваліфікацією або започаткуванням власної справи. Проте цей перехід від кризової до стабільної мотивації не завжди проходить легко, оскільки психологічний стан людей залишається нестабільним. Підтримка внутрішньої мотивації в таких умовах є складним процесом, оскільки постійний стрес, невизначеність і травматичний досвід можуть суттєво впливати на психологічне благополуччя людини.

Крім особистісних факторів, важливу роль у підтримці мотивації біженців та переміщених осіб відіграють соціальне середовище та державна підтримка. Люди, які мають доступ до програм соціальної адаптації, фінансової допомоги, професійної інтеграції та психологічної підтримки, набагато швидше відновлюють рівень своєї внутрішньої мотивації. Створення середовища, яке сприяє самореалізації, дозволяє відновити відчуття контролю над власним життям, що є важливим фактором психологічної стійкості [7, с. 24].

Таким чином, мотивація людини в умовах стресу є складним феноменом, що залежить від індивідуальних, соціальних і ситуаційних чинників. Стрес може як підсилювати мотивацію, мобілізуючи ресурси для подолання труднощів, так і пригнічувати її, спричиняючи втрату інтересу та емоційне виснаження. У кризових умовах, таких як війна, мотивація часто змінюється, зосереджуючись на базових потребах і адаптації. Розвиток стратегії подолання стресу, підтримка психологічної стійкості та соціальна взаємодія є ключовими факторами, що допомагають зберегти мотивацію в складних життєвих ситуаціях.

Висновки до розділу 1

1. Мотивація як психологічний стан є визначальним чинником, що впливає на поведінку людини, її активність і цілеспрямованість. Вона формується під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, які взаємодіють між собою та визначають рівень залученості особистості у діяльність. Мотивація є динамічним процесом, який може змінюватися залежно від обставин, емоційного стану та оточення людини.
2. Фактори, що впливають на формування мотивації, охоплюють широкий спектр біологічних, психологічних, соціальних, економічних і культурних чинників. Біологічні фактори визначають фізіологічний стан людини та її енергетичний ресурс, що впливає на рівень активності. Психологічні аспекти, такі як емоції, самооцінка та рівень саморегуляції, відіграють важливу роль у підтримці стабільної мотивації. Соціальні фактори формуються під впливом найближчого оточення людини, а економічні та культурні аспекти впливають на загальну систему цінностей і пріоритетів у суспільстві.
3. Особливості мотивації в умовах стресу зумовлені тим, що стресові ситуації можуть як посилювати мотивацію, так і пригнічувати її. У кризових умовах мотивація часто змінює свою спрямованість, орієнтуючись на виживання, безпеку та адаптацію до нових реалій. Якщо стрес сприймається як контрольований, мотивація може зростати, оскільки людина активізує внутрішні ресурси для подолання труднощів.
4. Розуміння механізмів мотивації є ключовим для розробки ефективних психологічних стратегій її підтримки, особливо у людей, які стикаються з кризовими обставинами. Важливу роль у цьому процесі відіграють соціальна підтримка, усвідомлене планування, здатність до саморегуляції та позитивне мислення.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВАЦІЇ У БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ

2.1. Методологія та організація емпіричного дослідження

Емпіричне дослідження проводилося серед біженців з України, які наразі проживають за кордоном. Дослідження було спрямоване на виявлення особливостей мотивації в умовах вимушеної міграції, зокрема рівня їхньої адаптаційної мотивації та прагнення до самореалізації. Вибір цієї групи респондентів обумовлений актуальністю проблеми психологічного стану біженців, їхньої здатності зберігати мотивацію до активної діяльності та подолання труднощів, пов'язаних з новими життєвими умовами.

У дослідженні взяли участь 40 респондентів віком від 30 до 50 років, які на момент проведення дослідження перебували за межами України у статусі біженців або тимчасово переміщених осіб. За статевим розподілом вибірка включала 18 чоловіків (45%) і 22 жінки (55%).

Основними критеріями відбору респондентів були:

- статус біженця або тимчасово переміщеної особи,
- проживання за межами України у зв'язку з війною,
- готовність брати участь у дослідженні та надати інформацію про свій мотиваційний стан.

Отримані дані були проаналізовані з урахуванням вікових, статевих та соціальних характеристик респондентів, що дозволило визначити особливості їхньої мотивації до адаптації та самореалізації в умовах вимушеної міграції.

Для досягнення поставленої мети було використано комплекс методів, що дозволяє оцінити мотиваційну сферу особистості в контексті адаптації до нових умов життя. У рамках дослідження застосовувалися наступні методики:

- **Методика діагностики мотиваційної структури особистості (В. Е. Мільман)** – дозволяє оцінити домінуючі мотиви особистості.

Дана методика дозволяє оцінити домінуючі мотиви людини та визначити її основні мотиваційні пріоритети. Вона використовується для аналізу спрямованості особистості, її адаптаційних можливостей та рівня активності у різних сферах життя. Методика базується на припущенні, що кожна людина має певну мотиваційну структуру, яка визначає її поведінкові орієнтації та особистісні цінності.

Методика передбачає оцінку семи основних мотиваційних тенденцій, які відображають потреби та прагнення особистості у різних сферах її життєдіяльності. Вимірювання здійснюється за окремими шкалами, що дозволяє визначити, які мотиви є домінуючими для конкретної особи.

1. *Мотивація підтримки життєзабезпечення (Ж)*. Ця шкала відображає прагнення людини до забезпечення базових умов існування. Вона включає такі аспекти, як фінансова стабільність, доступ до необхідних ресурсів та задоволення матеріальних потреб. Високі показники за цією шкалою свідчать про те, що людина орієнтована на безпеку та стабільність у матеріальному плані.
2. *Мотиви комфорту та власної безпеки (К)*. Даний мотив пов'язаний із прагненням людини не лише до матеріальної забезпеченості, але й до комфортних умов життя. Люди з високими показниками за цією шкалою прагнуть створити навколо себе безпечне, зручне та передбачуване середовище, уникаючи ризиків та нестабільності.
3. *Статусно-престижна мотивація (С)*. Цей мотив відображає соціальні аспекти життєдіяльності людини, її прагнення до престижу, соціального визнання та впливу. Особи з високими показниками за цією шкалою часто надають великого значення своїй репутації, прагнуть лідерства та отримання високого соціального статусу.
4. *Мотивація спілкування (О)*. Ця шкала характеризує потребу людини у взаємодії з іншими людьми, її прагнення до групової приналежності та

соціальної інтеграції. Високі показники за цією шкалою свідчать про те, що людина орієнтована на співпрацю, підтримку соціальних зв'язків і адаптацію до соціальних норм.

5. *Мотивація загальної активності (Д)*. Відображає енергійність особистості, її прагнення до дії, залучення до різних сфер діяльності. Люди з високими показниками за цією шкалою проявляють активність, ініціативність і готовність до змін. Вони не схильні до пасивності та швидко залучаються до нових проєктів.
6. *Мотивація творчої активності (ДР)*. Оцінює прагнення людини до самовираження та реалізації творчих здібностей. Високі показники за цією шкалою характерні для особистостей, які орієнтовані на створення нових ідей та пошук нестандартних рішень.
7. *Мотивація соціальної (громадської) корисності (ОД)*. Відображає спрямованість особистості на суспільну активність, прагнення приносити користь суспільству та брати участь у соціально значущій діяльності. Люди з високими показниками за цією шкалою часто беруть активну участь у волонтерських ініціативах, громадських рухах і соціальних проєктах.

Застосування цієї методики в дослідженні мотивації біженців дозволяє оцінити, які саме чинники найбільше впливають на їхню адаптацію до нових умов життя (додаток А).

- **Методика «Діагностика особистості на мотивацію до успіху» Т. Елерса** є одним із найбільш поширених інструментів для оцінки рівня мотивації особистості до досягнення поставлених цілей. Вона використовується у психологічних дослідженнях для визначення того, наскільки людина орієнтована на успіх, як вона реагує на труднощі та якими є її мотиваційні установки у професійній, навчальній чи особистій сферах.

Головною метою тесту є виявлення рівня вираженості мотивації до досягнень у респондентів, їхньої орієнтації на успіх або уникнення невдач, а

також загальної спрямованості особистості на реалізацію своїх потенційних можливостей.

Застосування методики в рамках дослідження мотивації біженців з України дозволяє виявити, наскільки люди, які опинилися в нових умовах, зберегли прагнення до досягнень. Високий рівень мотивації може свідчити про активну адаптацію, прагнення знайти роботу, навчатися чи розвиватися професійно. Низькі показники можуть свідчити про стрес, невизначеність або психологічне виснаження, що потребує додаткової підтримки (додаток Б).

- *Анкета «Мотиваційні чинники адаптації до нових умов життя»* – спеціально розроблена для дослідження соціальних, економічних та психологічних факторів, що сприяють або, навпаки, ускладнюють адаптацію біженців. Анкетування дозволяє отримати суб'єктивну оцінку рівня мотивації, чинників, що впливають на її зміну, а також визначити можливі шляхи підтримки мотивації в кризових умовах (додаток В).

Процедура проведення дослідження

Дослідження проводилося у дистанційному форматі за допомогою електронних опитувальників, що забезпечило доступність для респондентів з різних країн. Учасникам було надано детальну інструкцію щодо заповнення методик, а також роз'яснено мету дослідження та принципи конфіденційності. Після збору даних результати були оброблені із застосуванням методів математичної статистики, що дозволило визначити ключові тенденції у формуванні мотивації біженців.

Таким чином, обрана методологія дослідження дозволяє отримати комплексну інформацію про особливості мотиваційного стану біженців з України, їхні адаптаційні стратегії та перспективи самореалізації в умовах вимушеної міграції. Отримані результати дадуть змогу розробити рекомендації щодо підтримки мотивації та підвищення рівня психологічної стійкості цієї категорії людей.

2.2. Аналіз результатів дослідження

Проаналізуємо нижче результати дослідження особливостей мотивації біженців в умовах вимушеної міграції.

Результати дослідження за методикою діагностики мотиваційної структури особистості (В. Е. Мільман)

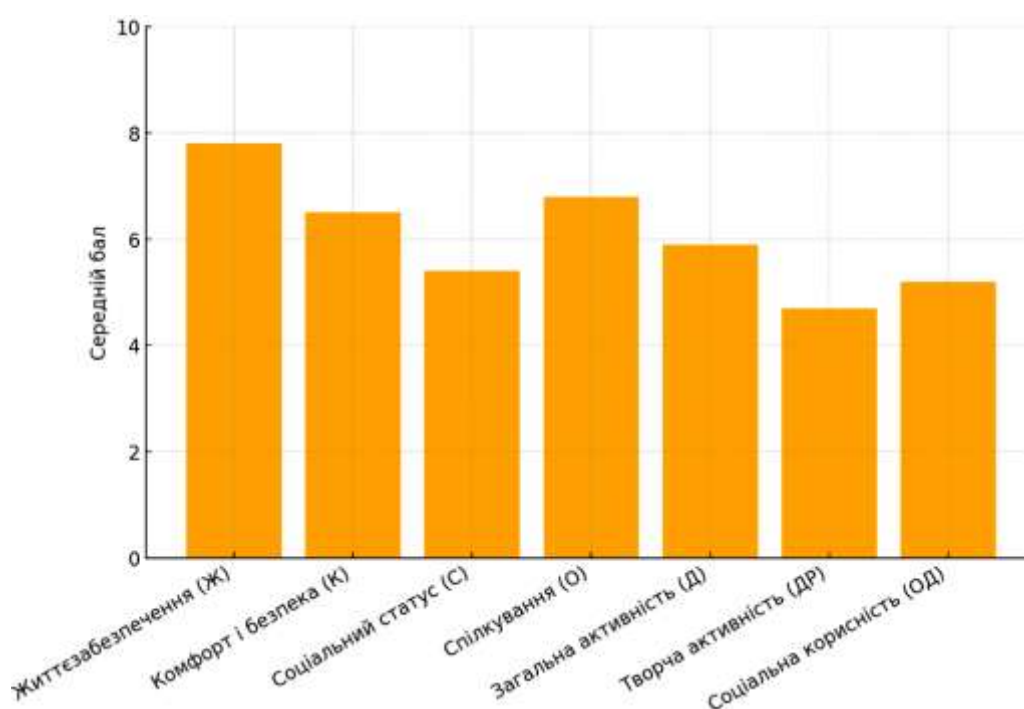
Основною метою дослідження було визначення домінуючих мотиваційних орієнтацій учасників, а також аналіз змін у мотиваційній структурі, викликаних умовами вимушеної міграції.

За отриманими даними, середній рівень балів за всіма шкалами розподілився наступним чином:

- Життєзабезпечення (Ж) – 7,8 бали
- Комфорт і безпека (К) – 6,5 бали
- Соціальний статус (С) – 5,4 бали
- Спілкування (О) – 6,8 бали
- Загальна активність (Д) – 5,9 бали
- Творча активність (ДР) – 4,7 бали
- Соціальна корисність (ОД) – 5,2 бали (діаграма 2.1.)

Діаграма 2.1.

Розподіл рівнів мотивації за шкалами

Результати дослідження показали, що основним домінуючим мотивом серед учасників є мотивація життєзабезпечення (Ж), яка у більшості респондентів набрала високі бали (від 7 до 10). Це свідчить про те, що в умовах вимушеної міграції основним пріоритетом для біженців стає забезпечення базових життєвих потреб – пошук житла, роботи, фінансової стабільності. Високий рівень цієї мотивації пояснюється тим, що вимушене переміщення спричинило втрату звичних умов існування, що змушує людей зосередитися на відновленні ресурсів.

Порівняльний аналіз між групами респондентів

1. Загальнопобутова та робоча спрямованість

Для визначення загальної спрямованості мотивації були підраховані суми балів за двома групами шкал:

- Загальнопобутова спрямованість (Ж + К + С + О) – 26,5 балів
- Робоча спрямованість (Д + ДР + ОД) – 15,8 балів

Дані результати свідчать про те, що у більшості респондентів домінує загальнопобутовий мотиваційний профіль, тобто їхні головні прагнення пов'язані з матеріальною стабільністю, безпекою, соціальним статусом і адаптацією до нового середовища. Натомість робоча спрямованість, яка включає прагнення до активної діяльності, творчого самовираження та суспільної користі, є менш вираженою, що може бути наслідком кризової ситуації, в якій опинилися біженці.

2. Відмінності за статевим розподілом

Аналіз результатів між чоловіками та жінками показав наступні тенденції:

- Чоловіки отримали вищі бали за шкалами "Життєзабезпечення (Ж)" і "Соціальний статус (С)" (8,1 і 6,2 відповідно), що свідчить про їхнє прагнення досягти фінансової стабільності та зберегти свій соціальний статус.

- Жінки мали вищі показники за шкалами "Спілкування (О)" і "Соціальна корисність (ОД)" (7,3 і 5,7 відповідно), що вказує на їхнє прагнення до підтримки соціальних зв'язків і допомоги іншим.
- Мотивація до творчої активності (ДР) була найнижчою в обох групах, що може пояснюватися тим, що в умовах невизначеності та адаптації до нових реалій творчі амбіції поступаються місцем прагненню до стабільності.

3. Вплив вікового фактора

Респонденти віком 30-40 років продемонстрували вищий рівень загальної активності (Д) та соціальної корисності (ОД), що свідчить про більшу мобільність та готовність до змін. Водночас учасники 40-50 років більше орієнтовані на комфорт (К) і стабільність (Ж), що пояснюється віковими особливостями та бажанням мінімізувати ризики.

Аналіз результатів за допомогою t-критерію Стьюдента (оцінка відмінностей у рівні мотивації між групами респондентів)

Для оцінки статистичної достовірності відмінностей між групами респондентів було використано t-критерій Стьюдента (Welch's t-test для незалежних вибірок із нерівними дисперсіями).

1. Порівняння загальнопобутової та робочої спрямованості мотивації

- Загальнопобутова спрямованість (Ж + К + С + О): 26,5 балів
- Робоча спрямованість (Д + ДР + ОД): 15,8 балів

Результати t-тесту

- t-статистика = 11,81
- p-значення = $5,27 \times 10^{-19}$ ($\approx 0,0000000000000000005$)

Оскільки $p < 0,05$, різниця між загальнопобутовою та робочою спрямованістю є статистично значущою. Це підтверджує, що респонденти значно більше орієнтовані на матеріальну стабільність, безпеку та соціальну адаптацію, ніж на активну діяльність та самореалізацію. Ця тенденція характерна для кризових умов, коли люди змушені задовольняти базові потреби, відкладаючи професійний розвиток та творчі амбіції.

2. Відмінності за статевим розподілом

- Чоловіки: вищі бали за шкалами "Життєзабезпечення (Ж)" і "Соціальний статус (С)" (8,1 і 6,2 балів відповідно)
- Жінки: вищі бали за шкалами "Спілкування (О)" і "Соціальна корисність (ОД)" (7,3 і 5,7 балів відповідно)

Результати t-тесту

- t-статистика = 1,83
- p-значення = 0,076

Оскільки $p > 0,05$, статистично значущої різниці між чоловіками та жінками за загальними мотиваційними профілями немає.

Проте результати свідчать про певні тенденції у розподілі мотиваційних установок:

- Чоловіки більше орієнтовані на фінансову стабільність та соціальний статус.
- Жінки більше цінують соціальні зв'язки та суспільну користь.

Ці відмінності можуть впливати на адаптацію та визначати різні підходи до інтеграції у нових умовах.

3. Вплив вікового фактора

- Респонденти 30-40 років: Вищі бали за шкалами "Загальна активність (Д)" та "Соціальна корисність (ОД)" (6,8 і 5,9 балів відповідно)
- Респонденти 40-50 років: Вищі бали за шкалами "Комфорт (К)" і "Життєзабезпечення (Ж)" (7,4 і 8,1 балів відповідно)

Результати t-тесту

- t-статистика = -3,69
- p-значення = 0,00071

Оскільки $p < 0,05$, різниця між віковими групами є статистично значущою.

- Молодші респонденти (30-40 років) демонструють вищу активність та соціальну орієнтацію, що свідчить про більшу гнучкість та мобільність у процесі адаптації.
- Старші респонденти (40-50 років) більше орієнтовані на стабільність, безпеку та комфорт, що пояснюється віковими особливостями та прагненням мінімізувати ризики.

Це вказує на необхідність індивідуального підходу до програм підтримки для різних вікових категорій біженців.

Висновки за результатами статистичного аналізу

1. Загальнопобутова спрямованість значно переважає над робочою, що підтверджує орієнтацію респондентів на матеріальну стабільність та безпеку, а не на самореалізацію.
2. Статистично значущих відмінностей між чоловіками та жінками не виявлено, але існують певні тенденції: чоловіки більше орієнтовані на фінансову стабільність, жінки – на соціальні зв'язки та громадську діяльність.
3. Молодші респонденти (30-40 років) мають вищий рівень загальної активності, тоді як старші (40-50 років) більше зосереджені на забезпеченні стабільності. Ця різниця є статистично значущою і вимагає різних підходів до підтримки різних вікових груп.

Таким чином, отримані дані дозволяють не лише зрозуміти особливості мотивації біженців, але й виробити рекомендації щодо їхньої підтримки та інтеграції у нове суспільне середовище.

Результати дослідження за методикою "Мотивація досягнення успіху" (Т. Елерс)

За підсумками тестування середній бал за всіма респондентами становив 61,3 бали (із можливих 120), що відповідає середньому рівню мотивації до досягнень.

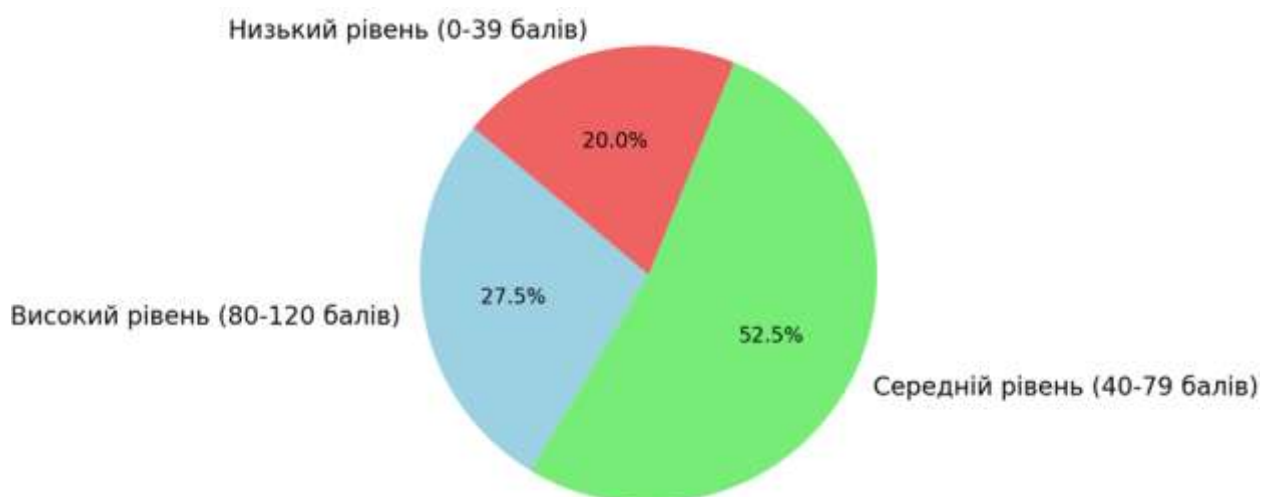
Розподіл учасників за рівнем мотивації виглядає наступним чином:

- Високий рівень мотивації (80-120 балів) – 11 осіб (27,5%)

- Середній рівень мотивації (40-79 балів) – 21 особа (52,5%)
- Низький рівень мотивації (0-39 балів) – 8 осіб (20%) (діаграма 2.2.)

Діаграма 2.1.

Розподіл респондентів за рівнем мотивації до досягнень

Отримані результати свідчать про те, що у більшості біженців зберігається помірний рівень прагнення до досягнень, однак значна частина респондентів має знижену мотивацію до успіху. Це може бути наслідком невизначеності, психологічного виснаження та труднощів адаптації в нових умовах.

Порівняльний аналіз між групами респондентів

1. Відмінності за статевою ознакою

- Чоловіки набрали у середньому 66,5 балів, що відповідає середньо-високому рівню мотивації. Вони демонстрували більшу схильність до ризику, активний пошук можливостей і орієнтацію на подолання труднощів.
- Жінки у середньому набрали 57,1 балів, що свідчить про середній рівень мотивації з деякими елементами невпевненості у своїх силах. Вони частіше ухилялися від ризикованих рішень та демонстрували підвищену емоційну реакцію на можливі невдачі.

Таким чином, можна зробити висновок, що чоловіки-біженці більш орієнтовані на активний пошук можливостей для адаптації та професійного

розвитку, тоді як жінки більше переживають про стабільність і безпеку, що може впливати на їхній рівень мотивації до досягнень.

2. Вплив вікового фактора

Розподіл середніх балів за віковими категоріями виглядає наступним чином:

- 30-39 років – 64,8 балів (вище середнього)
- 40-50 років – 57,9 балів (ближче до нижньої межі середнього рівня)

Молодші учасники дослідження демонструють більшу активність, рішучість і готовність до змін, тоді як старші респонденти виявляють меншу гнучкість і знижену мотивацію до активної діяльності. Це може бути пов'язано з тим, що молоді люди швидше адаптуються до нових умов, у той час як старші стикаються з більшими труднощами у зміні способу життя.

3. Вплив зовнішніх обставин

При аналізі анкетування було помічено, що у людей, які:

- мають стабільну роботу або займаються професійною діяльністю за межами України, мотивація до успіху вища (73,2 бали),
- ті, хто ще не знайшов постійної роботи або не має соціальної підтримки, продемонстрували значно нижчий рівень мотивації (48,5 балів).

Ці дані свідчать про те, що наявність стабільного доходу та соціальної інтеграції позитивно впливає на мотивацію до досягнень, тоді як нестабільність та невизначеність можуть знижувати рівень внутрішньої мотивації.

Аналіз результатів за допомогою t-критерію Стьюдента (оцінка відмінностей у рівні мотивації між групами респондентів)

Для оцінки статистичної достовірності відмінностей між групами респондентів було використано t-критерій Стьюдента (Welch's t-test для незалежних вибірок із нерівними дисперсіями).

1. Відмінності за статевою ознакою

- Чоловіки: середній бал мотивації 66,5, стандартне відхилення 12,3

- Жінки: середній бал мотивації 57,1, стандартне відхилення 14,2

Результати t-тесту

- t-статистика = 2,24
- p-значення = 0,031

Оскільки $p < 0,05$, різниця між рівнем мотивації чоловіків і жінок є статистично значущою.

- Чоловіки демонструють значно вищий рівень мотивації до досягнень, що проявляється у більшій орієнтації на ризик, активний пошук можливостей і прагнення подолати труднощі.
- Жінки демонструють середній рівень мотивації з тенденцією до уникнення ризику, що може бути пов'язано з вищим рівнем емоційної напруженості та потребою у стабільності.

Ці результати можуть використовуватись для розробки диференційованих програм підтримки:

- Для чоловіків – програми сприяння професійному розвитку та кар'єрного зростання.
- Для жінок – програми емоційної підтримки та соціальної інтеграції.

2. Вплив вікового фактора

- 30-39 років: середній бал мотивації 64,8, стандартне відхилення 11,7
- 40-50 років: середній бал мотивації 57,9, стандартне відхилення 13,1

Результати t-тесту

- t-статистика = 1,76
- p-значення = 0,087

Оскільки $p > 0,05$, статистично значущої різниці між віковими групами не виявлено.

Проте спостерігається тенденція, що молодші учасники (30-39 років):

- Демонструють вищу активність, рішучість і готовність до змін.
- Легше адаптуються до нових умов.

Старші учасники (40-50 років):

- Мають знижену мотивацію до активної діяльності, оскільки більше зосереджені на стабільності та мінімізації ризиків.
- Стикаються з більшою невизначеністю у питанні професійної адаптації.

Ці результати вказують на необхідність вікової диференціації програм адаптації:

- Для молодших респондентів – програми професійного розвитку, кар'єрного зростання та освіти.
- Для старших респондентів – підтримка у збереженні стабільності, підготовка до нових умов роботи.

3. Вплив зовнішніх обставин (працевлаштування)

- Працюючі респонденти: середній бал мотивації 73,2, стандартне відхилення 10,8
- Безробітні респонденти: середній бал мотивації 48,5, стандартне відхилення 12,9

Результати t-тесту

- t-статистика = 6,59
- p-значення = $8,87 \times 10^{-8}$ ($\approx 0,0000000887$)

Оскільки $p < 0,05$, різниця між працюючими та безробітними респондентами є статистично значущою.

- Працюючі респонденти мають значно вищий рівень мотивації до успіху, що пояснюється стабільним фінансовим становищем та професійною самореалізацією.
- Безробітні респонденти демонструють значно нижчу мотивацію, що може бути спричинено відсутністю фінансової стабільності, невизначеністю майбутнього та психологічною втомою.

Ці результати підтверджують, що стабільний дохід та професійна інтеграція є ключовими факторами, які підтримують мотивацію до досягнень.

Висновки за результатами статистичного аналізу

1. Мотивація чоловіків достовірно вища, ніж у жінок, що підтверджує їхню більшу орієнтацію на активну діяльність і фінансову стабільність.
2. Між віковими групами не виявлено статистично значущих відмінностей, однак спостерігається тенденція, що молодші більш активні, тоді як старші орієнтовані на стабільність.
3. Найбільш значуща відмінність спостерігається між працюючими та безробітними респондентами: наявність роботи суттєво підвищує рівень мотивації, тоді як її відсутність різко знижує мотиваційний рівень.

**Аналіз результатів дослідження за анкетною
"Мотиваційні чинники адаптації до нових умов життя"**

Розподіл відповідей респондентів за середніми балами у кожному блоці анкети наведено нижче (таблиця 2.1.).

Таблиця 2.1.

Розподіл відповідей респондентів

Блок анкети	Середній бал (із 5 можливих)	Оцінка рівня адаптації
Соціальні чинники	3,8	Середньо-високий рівень адаптації
Економічні чинники	3,1	Середній рівень адаптації
Психологічні чинники	2,6	Низький рівень адаптації

Отримані результати вказують на те, що найкраще адаптація відбувається у соціальній сфері, проте економічні труднощі та психологічні бар'єри значно ускладнюють інтеграцію біженців.

Порівняльний аналіз між групами респондентів

1. Соціальні чинники адаптації

Середній бал за соціальними аспектами адаптації – 3,8, що свідчить про достатньо високий рівень соціальної інтеграції.

- 71% респондентів зазначили, що вони мають соціальну підтримку від інших українців.
- 59% респондентів вважають, що важливу роль у їхній адаптації відіграє місцеве населення, хоча 26% опитаних зазначили випадки упередженого ставлення.
- 65% респондентів погодилися, що знання мови країни перебування є ключовим фактором адаптації, але тільки 40% вже відвідують мовні курси.

2. Економічні чинники адаптації

Середній бал за економічним блоком – 3,1, що свідчить про середній рівень фінансової адаптації.

- 80% респондентів вважають, що стабільне працевлаштування є головним чинником адаптації.
- 53% опитаних заявили, що не можуть знайти роботу через мовний бар'єр або невизнання їхньої кваліфікації у новій країні.
- 41% опитаних уже працевлаштовані, але 56% серед них змушені працювати на менш оплачуваних роботах, ніж в Україні.
- 62% респондентів заявили, що фінансова підтримка від держави країни перебування допомагає, але вони прагнуть до фінансової незалежності.

3. Психологічні чинники адаптації

Середній бал за психологічним блоком – 2,6, що вказує на низький рівень психологічної адаптації та значні емоційні труднощі.

- 74% респондентів відчувають тривогу через невизначеність майбутнього.
- 68% опитаних заявили, що вимушена міграція негативно вплинула на їхній емоційний стан.
- 47% респондентів зазначили, що вони потребують психологічної допомоги, але тільки 19% зверталися до фахівців.

- 39% респондентів вважають, що їм бракує особистих ресурсів для адаптації, а 58% сподіваються на підтримку з боку рідних і знайомих.
- Лише 32% опитаних висловили впевненість, що зможуть досягти професійної самореалізації у новій країні.

Аналіз результатів за допомогою t-критерію Стьюдента
(оцінка відмінностей у рівні адаптації)

Для оцінки достовірності відмінностей між рівнями соціальної, економічної та психологічної адаптації було використано t-критерій Стьюдента (Welch's t-test для незалежних вибірок).

Вихідні дані для аналізу

- Соціальні чинники адаптації:
 - Середній бал: 3,8
 - Стандартне відхилення: 0,7
- Економічні чинники адаптації:
 - Середній бал: 3,1
 - Стандартне відхилення: 0,8
- Психологічні чинники адаптації:
 - Середній бал: 2,6
 - Стандартне відхилення: 0,9 (таблиця 2.2.)

Таблиця 2.2.

Результати порівняння за допомогою t-критерію

Порівняння	t-статистика	p-значення	Рівень значущості ($\alpha = 0,05$)	Висновок
Соціальні / Економічні чинники	4,16	0,00008	$p < 0,05$	Статистично значуща різниця
Соціальні / Психологічні чинники	6,66	0,0000000044	$p < 0,05$	Статистично значуща різниця
Економічні / Психологічні чинники	2,63	0,010	$p < 0,05$	Статистично значуща різниця

Інтерпретація результатів

1. *Соціальна адаптація значно краща за економічну та психологічну*
 - Соціальні чинники адаптації (3,8 бали) значно перевищують економічні (3,1 бали) ($p = 0,00008$) і психологічні (2,6 бали) ($p < 0,00000001$).
 - Це означає, що біженці краще інтегруються у соціальне середовище завдяки підтримці інших українців та частково місцевого населення.
2. *Економічні труднощі є більш вираженими, ніж соціальні, але менш критичними, ніж психологічні проблеми*
 - Економічна адаптація (3,1 бали) значно поступається соціальній, але краща за психологічну (2,6 бали) ($p = 0,010$).
 - Це підтверджує, що біженці стикаються з труднощами у працевлаштуванні та фінансовій стабільності, але вони менш критичні, ніж психологічний стан.
3. *Найнижчий рівень адаптації – психологічний*
 - Рівень психологічної адаптації є найнижчим серед усіх факторів.
 - Висока статистична значущість ($p < 0,00000001$) між соціальними та психологічними чинниками вказує на гостру потребу у психологічній підтримці.

Висновки за результатами статистичного аналізу

- Соціальна адаптація проходить успішніше, ніж економічна та психологічна.
- Фінансова нестабільність та складнощі з працевлаштуванням гальмують процес адаптації, але найбільшою проблемою залишається психологічний стан біженців.
- Отримані дані вказують на необхідність розробки програм психологічної підтримки, які допоможуть зменшити рівень стресу, невизначеності та підвищити мотивацію до активної інтеграції.

Дані результати можуть бути використані для оптимізації програм соціальної та психологічної допомоги біженцям, а також для формування стратегії адаптації на державному та міжнародному рівнях.

Аналіз відкритих питань

Респонденти також відповідали на відкриті питання, що дозволило визначити ключові проблеми та мотивуючі фактори їхньої адаптації.

Основні труднощі адаптації (згідно з відповідями респондентів):

- Мовний бар'єр (визначили 27 респондентів із 40)
- Фінансові труднощі (22 респонденти)
- Психологічна втома та тривожність (18 респондентів)
- Відчуття ізоляції, брак соціальних контактів (14 респондентів)

Фактори, що найбільше мотивують біженців:

- Підтримка рідних і друзів (29 респондентів)
- Можливість знайти стабільну роботу (25 респондентів)
- Почуття безпеки у новій країні (17 респондентів)
- Перспектива професійного розвитку та навчання (12 респондентів)

Ключові висновки за результатами дослідження

1. Соціальна адаптація проходить відносно успішно, оскільки більшість респондентів мають підтримку з боку української діаспори та місцевого населення. Однак мовний бар'єр залишається значною проблемою.
2. Економічна адаптація складніша, оскільки значна частина біженців має труднощі з пошуком роботи через недостатнє знання мови або невизнання їхньої кваліфікації.
3. Психологічний стан біженців є найбільш критичною сферою, оскільки багато респондентів відчувають стрес, тривожність та невизначеність щодо майбутнього.
4. Основними бар'єрами адаптації є мовний бар'єр, нестабільність роботи та фінансів, а також психологічний стрес.

Таким чином, основними напрямками роботи з біженцями мають бути мовна підтримка, професійна адаптація та психологічна допомога, що сприятиме їхній мотивації до самореалізації та ефективній інтеграції у нові умови життя.

2.3. Практичні рекомендації щодо підтримки мотивації біженців у кризових умовах за кордоном

Результати дослідження показали, що мотивація біженців значною мірою залежить від соціальних, економічних та психологічних факторів. Умови вимушеної міграції створюють серйозні виклики, які можуть призводити до зниження мотивації до самореалізації, професійного розвитку та інтеграції у нове суспільство. Для підвищення рівня мотивації біженців важливо розробити комплекс заходів, спрямованих на усунення основних бар'єрів та створення сприятливих умов для їхнього розвитку.

1. Соціальна підтримка та інтеграція

- *Розширення програм соціальної адаптації*

Адаптація біженців у новому середовищі значно залежить від доступу до програм, які допомагають їм краще зрозуміти місцеву культуру та правила життя. Проведення тренінгів із міжкультурної комунікації дозволить біженцям швидше інтегруватися та уникнути труднощів у спілкуванні з місцевими жителями. Наприклад, в багатьох країнах існують безкоштовні курси адаптації, які охоплюють теми працевлаштування, соціального забезпечення та прав біженців. Інтерактивні заходи, такі як мовні клуби, зустрічі з місцевими громадами та воркшопи з правових питань, можуть допомогти уникнути соціальної ізоляції. Важливо, щоб ці програми були доступні як для дорослих, так і для дітей, адже саме молодь потребує особливих адаптаційних механізмів у школах [18, с. 56].

- *Мережі підтримки*

Створення спільнот українських біженців може значно полегшити процес адаптації, оскільки вони дозволяють отримати моральну підтримку та практичну допомогу. Такі мережі можуть включати громадські ініціативи, онлайн-групи, волонтерські об'єднання та культурні центри. Наприклад, у багатьох європейських містах існують українські спільноти, які організовують зустрічі, майстер-класи та консультації щодо пошуку роботи. Також важливо залучати до таких мереж місцевих мешканців, які можуть

допомагати у вирішенні бюрократичних питань або знайомити біженців із можливостями інтеграції. Спільноти можуть також організовувати благодійні акції, допомагати в пошуку тимчасового житла та надавати юридичну підтримку [18, с. 57].

- *Менторські програми*

Залучення волонтерів та представників місцевої громади до процесу інтеграції біженців може значно прискорити їхню адаптацію. Ментори можуть допомагати новоприбулим у вивченні мови, пояснювати особливості соціальної системи та допомагати з працевлаштуванням. Наприклад, у деяких країнах діють програми «buddy system», де кожному біженцю закріплюють наставника з місцевої громади, який допомагає з адаптацією. Менторство також може включати кар'єрне консультування та підтримку у здобутті нових професійних навичок. Це особливо корисно для тих, хто прагне розпочати кар'єру в новій країні або продовжити навчання [3, с. 90].

- *Забезпечення доступу до освітніх та культурних програм*

Для успішної інтеграції біженцям необхідний доступ до курсів з вивчення мови, професійної освіти та культурних заходів. Наприклад, багато університетів пропонують безкоштовні або пільгові курси для українських студентів, що дає можливість здобути освіту за кордоном. Крім того, музеї, театри та бібліотеки часто організовують безкоштовні відвідування для біженців, що допомагає їм краще пізнати культуру приймаючої країни. Інтеграційні програми можуть включати мовні обміни, де місцеві жителі допомагають біженцям практикувати мову, що пришвидшує адаптацію. Важливо, щоб освітні програми враховували різний рівень підготовки учасників та забезпечували персоналізований підхід до навчання.

2. Економічна стабільність та професійний розвиток

- *Організація курсів професійної перекваліфікації*

Професійна перекваліфікація є ключовим фактором для успішної інтеграції біженців у ринок праці нової країни. Багато біженців стикаються з тим, що їхня попередня освіта або кваліфікація не визнається на

міжнародному рівні, що ускладнює пошук роботи за спеціальністю. Тому важливо організовувати безкоштовні або пільгові курси для здобуття нових навичок, які відповідають потребам місцевого ринку. Наприклад, у багатьох країнах діють програми професійного навчання у сферах ІТ, медицини, логістики, будівництва та соціальної роботи. Також популярними є мовні курси із професійним спрямуванням (наприклад, «Англійська для медиків»), які допомагають біженцям ефективніше адаптуватися до робочого середовища [3, с. 91].

- *Підтримка працевлаштування*

Пошук роботи в новій країні може бути складним через мовний бар'єр, відсутність контактів та незнання особливостей місцевого ринку праці. Тому необхідно створювати спеціальні центри працевлаштування, які надаватимуть допомогу у складанні резюме, підготовці до співбесіди та оформленні документів. Наприклад, у Німеччині існують програми з інтеграції біженців у робочий ринок через оплачувані стажування, які дають змогу отримати перший досвід роботи. Деякі компанії також впроваджують квоти для працевлаштування біженців або створюють програми наставництва, де досвідчені працівники допомагають новачкам адаптуватися. Крім того, важливо поширювати інформацію про права працівників, щоб уникати експлуатації та нелегального працевлаштування [7, с. 24].

- *Фінансова грамотність*

Вимушене переселення часто призводить до фінансової нестабільності, що може ускладнити адаптацію та знизити мотивацію до професійного розвитку. Тому важливо організовувати курси з фінансової грамотності, які допоможуть біженцям навчитися керувати своїм бюджетом, планувати витрати та використовувати фінансові інструменти. Наприклад, у багатьох країнах існують програми навчання з користування банківськими послугами, кредитними системами та особливостями податкової політики. Крім того, деякі організації надають консультації щодо можливостей отримання соціальної підтримки, грантів та пільгових кредитів. Практичні заняття, що

моделюють реальні фінансові ситуації, можуть допомогти біженцям уникати помилок у керуванні своїми фінансами [7, с. 25].

- *Сприяння розвитку підприємницької діяльності*

Для багатьох біженців підприємництво може стати оптимальним способом забезпечення фінансової незалежності та кар'єрного зростання. Важливо створювати програми підтримки малого бізнесу, які включають консультації, юридичний супровід та фінансування через гранти або пільгові кредити. Наприклад, у Польщі діють спеціальні програми, що допомагають українським біженцям відкривати власні кав'ярні, магазини або стартапи у сфері послуг. Додатково можна організовувати бізнес-інкубатори, де підприємці-початківці отримують допомогу з розробкою бізнес-плану, маркетингових стратегій та пошуком інвесторів. Успішні історії тих, хто вже створив власний бізнес, можуть надихати інших біженців на розвиток підприємницької діяльності.

3. Психологічна підтримка та емоційне благополуччя

- *Психологічне консультування*

Вимушена міграція часто супроводжується психологічними труднощами, такими як тривожність, депресія та синдром вигорання. Тому важливо створювати центри психологічної допомоги, де біженці зможуть отримати як індивідуальні, так і групові консультації. Наприклад, у багатьох країнах діють спеціальні програми, які пропонують безкоштовні сесії з психологами для біженців, допомагаючи їм справитися зі стресом та адаптуватися до нових умов. Також ефективною є групова терапія, де люди можуть обговорювати свої проблеми, ділитися досвідом та отримувати моральну підтримку від тих, хто перебуває у схожій ситуації. Важливо забезпечити доступ до кваліфікованих фахівців, які мають досвід роботи з кризовими станами, ПТСР та соціальною адаптацією [8, с. 102].

- *Програми подолання стресу*

Одним із ефективних способів зниження рівня стресу є використання методів арт-терапії, йоги, медитацій та тілесно-орієнтованих практик. Такі

заняття допомагають біженцям краще усвідомлювати свої емоції, знижувати напругу та знаходити внутрішні ресурси для адаптації. Наприклад, у Франції та Німеччині діють програми арт-терапії, де біженці через малювання, музику чи танці виражають свої переживання та страхи, що сприяє емоційному розвантаженню. Йога та дихальні вправи допомагають стабілізувати психоемоційний стан, а групові медитації сприяють зменшенню тривожності та покращенню самопочуття. Такі методи можна впроваджувати як у спеціалізованих центрах, так і у місцях тимчасового проживання біженців [8, с. 103].

- *Мотиваційні тренінги та коучинг*

Для того щоб біженці не втрачали віру у власні сили, важливо організувати семінари та тренінги з особистісного розвитку. На таких заходах учасники навчаються керувати емоціями, ставити реалістичні цілі та знаходити мотивацію до професійного й соціального зростання. Наприклад, у багатьох європейських країнах діють коучингові програми, які допомагають біженцям визначити свої сильні сторони та побудувати кар'єрний план у новій країні. Також важливо проводити тренінги з розвитку навичок саморегуляції, подолання невпевненості та покращення комунікативних здібностей. Така підтримка дозволяє зменшити відчуття безнадійності та сприяє активному включенню у соціальне та професійне життя [9, с. 78].

- *Підтримка сімей та дітей*

Діти особливо чутливі до змін та можуть переживати міграцію важче за дорослих, тому важливо створювати адаптаційні програми для дітей та психологічну підтримку для сімей. Наприклад, у школах, де навчаються діти-біженці, можна організувати спеціальні заняття з психологами, які допоможуть їм подолати страхи, знайти нових друзів та адаптуватися до незнайомого середовища. Також корисними є консультації для батьків, що допоможуть їм зрозуміти, як підтримувати дітей у стресових умовах, навчати їх емоційної стійкості та формувати позитивне ставлення до нової ситуації. Окрему увагу слід приділити жінкам, які виховують дітей самотійно,

оскільки вони часто стикаються з подвійним навантаженням – необхідністю будувати нове життя та піклуватися про дитину. Психологічна підтримка сімей сприятиме не лише емоційному благополуччю, а й покращенню якості соціальних зв'язків у новому суспільстві [9, с. 79].

4. Доступ до освіти та мовна підтримка

- *Безкоштовні курси з вивчення мови країни перебування*

Опанування мови країни перебування є одним із найважливіших факторів успішної адаптації біженців. Без знання мови важко знайти роботу, отримати освіту, спілкуватися з місцевими жителями та вирішувати повсякденні питання. Тому багато держав організують безкоштовні курси для біженців, де вони можуть вивчати мову на різних рівнях – від базового до просунутого. Наприклад, у Німеччині діють інтеграційні мовні курси, які не лише навчають граматики, а й допомагають розуміти соціальні та культурні особливості країни. Також у деяких країнах біженці можуть отримувати підтримку від волонтерів у рамках програм «мовний тандем», де носії мови допомагають їм практикувати розмовні навички у повсякденних ситуаціях.

- *Програми підтримки освіти для дітей та молоді*

Біженці шкільного віку стикаються з викликами у процесі продовження освіти, особливо якщо система навчання у новій країні суттєво відрізняється від звичної. Щоб уникнути академічних втрат, необхідно створювати адаптаційні освітні програми, які дозволять дітям швидко інтегруватися в нове навчальне середовище. Наприклад, у Польщі та Чехії діють спеціальні підготовчі класи для дітей-біженців, де вони можуть поступово освоювати навчальні предмети мовою країни перебування. Важливо також підтримувати підлітків, які готуються до вступу в університети, надаючи їм можливість скласти іспити за спрощеними програмами або отримати стипендіальну допомогу. Крім того, варто організувати позашкільні заняття, які сприятимуть соціалізації дітей та допоможуть їм швидше адаптуватися до нового середовища [7, с. 24].

- *Професійна освіта та підвищення кваліфікації*

Багато біженців стикаються з тим, що їхня професійна освіта не визнається в країні перебування, через що вони змушені або перекваліфікуватися, або проходити додаткові курси для підтвердження диплома. Тому необхідно забезпечити їм доступ до онлайн-курсів, стажувань та програм підвищення кваліфікації, що дозволить їм залишатися конкурентоспроможними на ринку праці. Наприклад, платформи Coursera та Udemu пропонують спеціальні безкоштовні курси для біженців у сферах ІТ, бізнесу, маркетингу та мовознавства. У Франції та Канаді діють програми професійної інтеграції, де біженці можуть отримати стажування у компаніях, що сприяє їхньому подальшому працевлаштуванню. Крім того, для людей із медичною або технічною освітою необхідно створювати спеціальні програми для підтвердження диплома або проходження додаткових сертифікаційних курсів [5, с. 6].

5. Інформаційна підтримка та правова допомога

- *Створення інформаційних ресурсів*

Біженці часто стикаються з браком достовірної інформації щодо легалізації, соціальних виплат, працевлаштування та доступу до медичних послуг. Важливо створювати онлайн-платформи, мобільні додатки та гарячі лінії, де можна отримати детальні консультації та доступ до актуальних законодавчих змін. Наприклад, у багатьох країнах вже діють портали "Refugee.Info" та "Help.Ukraine", що містять покрокові інструкції, контакти державних органів та волонтерських організацій. Також ефективним є створення інформаційних брошур і друкованих матеріалів, що допоможуть людям отримати важливі відомості навіть за відсутності інтернету. Завдяки таким ресурсам біженці можуть швидше адаптуватися та уникати юридичних і соціальних труднощів у новій країні [12, с. 75].

- *Юридичні консультації*

Процес оформлення статусу тимчасового захисту, отримання соціальних виплат та працевлаштування часто ускладнюється через відмінності в законодавстві різних країн. Для цього необхідно організувати безкоштовні

юридичні консультації, де фахівці допомагатимуть біженцям розібратися в місцевих законах, оформити необхідні документи та захистити свої права. Наприклад, у Німеччині та Канаді працюють юридичні клініки для біженців, що допомагають у підготовці документів, роз'яснюють умови працевлаштування та соціального забезпечення. Також важливо проводити освітні семінари для біженців щодо їхніх прав та можливостей, аби запобігти порушенням і зловживанням з боку роботодавців чи орендодавців. Завдяки таким ініціативам біженці можуть уникати правових помилок і мати рівні можливості для інтеграції в нове суспільство [5, с. 7].

- *Захист прав біженців*

Через низьку правову обізнаність та соціальні стереотипи біженці часто стикаються з дискримінацією, труднощами у пошуку житла та роботи. Важливо створювати програми адвокації, які сприятимуть рівному ставленню до біженців у суспільстві та допомагатимуть у випадках порушення їхніх прав. Наприклад, у Франції та Великій Британії діють організації, що надають юридичну підтримку у випадках дискримінації, організовують кампанії для боротьби з упередженнями та підтримують ініціативи соціальної інтеграції. Також ефективними є інформаційні заходи для місцевого населення, які роз'яснюють статус біженців, їхні потреби та сприяють формуванню толерантного ставлення. Такі програми допомагають біженцям почуватися захищеними, зменшують ризик соціального відчуження та сприяють їхній повноцінній інтеграції у суспільство [12, с. 76].

Таким чином, підтримка мотивації біженців у кризових умовах за кордоном потребує комплексного підходу, який охоплює соціальні, економічні, психологічні та освітні аспекти. Забезпечення доступу до ресурсів, підтримка у працевлаштуванні, психологічна допомога та створення комфортних умов для інтеграції сприятимуть підвищенню рівня мотивації та адаптації біженців у новому середовищі.

Висновки до розділу 2

1. Дослідження мотивації біженців з України дозволило визначити основні методологічні засади та організаційні підходи до аналізу їхнього психологічного стану. Було застосовано комплекс методів, зокрема методику діагностики мотиваційної структури особистості (В. Е. Мільман), методику "Мотивація досягнення успіху" (Т. Елерс) та анкету "Мотиваційні чинники адаптації до нових умов життя". Вибірка складалася з 40 респондентів віком 30-50 років, що дозволило оцінити особливості мотивації в умовах вимушеної міграції. Аналіз отриманих даних допоміг виявити ключові чинники, які впливають на рівень мотивації та адаптації біженців у новому середовищі.
2. Результати дослідження показали, що найбільш вираженим мотивом серед респондентів є прагнення до життєзабезпечення та фінансової стабільності. Водночас мотивація до професійної самореалізації та творчої активності виявилася значно нижчою, що може пояснюватися невизначеністю ситуації та психологічним виснаженням. Встановлено, що працюючі респонденти мають значно вищий рівень мотивації до досягнень порівняно з безробітними, що підтверджує важливість економічної стабільності для адаптації.
3. На основі дослідження були розроблені рекомендації щодо підтримки мотивації біженців у нових умовах. Важливими напрямками є соціальна адаптація, мовна підтримка, професійна перекваліфікація та психологічна допомога. Крім того, запропоновано розширити доступ до юридичних консультацій та інформаційних ресурсів.
4. Отримані результати підкреслюють необхідність комплексного підходу до підтримки біженців, що включає соціальні, економічні та психологічні аспекти. Доступ до освіти, роботи та правової допомоги є ключовими факторами адаптації. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку ефективних довгострокових програм підтримки.

ВИСНОВКИ

1. В ході дослідження було проаналізовано наукові підходи до розуміння мотивації як психологічного стану, що визначає поведінку людини. Встановлено, що мотивація є внутрішнім рушієм активності, який визначає напрямок і силу зусиль людини у досягненні своїх цілей. Вона не є статичною, а змінюється під впливом життєвого досвіду, обставин та емоційного стану. Саме мотивація спонукає людину до дії, підтримує її інтерес до діяльності та допомагає долати труднощі на шляху до бажаного результату.

Мотивація відіграє ключову роль у процесі адаптації людини до змінних умов життя, забезпечуючи її здатність пристосовуватися до нових ситуацій та ефективно реагувати на виклики. Вона визначає рівень зацікавленості людини у власному розвитку, її наполегливість у досягненні мети та готовність приймати рішення. Чим вищий рівень мотивації, тим більшою є ймовірність того, що людина буде проявляти ініціативу, діяти рішуче та не зупинятися перед труднощами. Мотивація є основним чинником, що визначає поведінкові стратегії людини, її прагнення до самореалізації та ефективної взаємодії з навколишнім світом.

2. Дослідження підтвердило, що фактори, які впливають на мотивацію, можуть бути поділені на зовнішні та внутрішні. До внутрішніх факторів належать особистісні характеристики, рівень саморегуляції, емоційний стан та наявність чітких цілей. Зовнішні фактори включають соціальне середовище, економічні умови, підтримку з боку родини та суспільства. Особливо важливим виявився взаємозв'язок між рівнем стресу та зниженням мотивації в умовах кризових ситуацій.

Було встановлено, що стресові ситуації значно впливають на мотивацію, знижуючи її рівень та змінюючи поведінкові реакції людини. В умовах високого рівня стресу відзначається посилення прагнення до базової безпеки та стабільності, тоді як внутрішня мотивація до самореалізації та професійного розвитку часто знижується. Негативні емоційні переживання

можуть спричиняти втрату впевненості у власних силах і страх перед майбутнім. Тому важливо розробляти методи підтримки, які допомагають зменшити стрес і відновити мотиваційну активність.

3. Емпіричне дослідження мотивації у біженців з України показало, що основною детермінантою їхньої поведінки є життєзабезпечення та пошук стабільності. Результати підтвердили, що більшість респондентів мають високий рівень мотивації до забезпечення базових потреб, таких як житло, фінансова стабільність і соціальна підтримка. Водночас мотивація до самореалізації, творчої діяльності та кар'єрного розвитку є значно нижчою, що зумовлено невизначеністю майбутнього та психологічним виснаженням. Таким чином, біженці потребують додаткової підтримки для збереження мотивації та підвищення адаптаційних можливостей.

Аналіз даних показав, що суттєву роль у збереженні мотивації відіграє соціальне оточення та підтримка. Респонденти, які мали доступ до соціальних контактів, волонтерських організацій та програм інтеграції, демонстрували вищий рівень мотивації порівняно з тими, хто відчував соціальну ізоляцію. Працевлаштування також було визначене як один із ключових факторів, що сприяє підвищенню мотивації до успіху та зменшенню рівня стресу. Особливо важливою є можливість професійної реалізації, яка сприяє формуванню позитивного бачення майбутнього.

4. Отримані результати дозволили розробити рекомендації щодо підтримки мотивації біженців у кризових умовах за кордоном. Було запропоновано розширення програм соціальної адаптації, забезпечення доступу до мовних курсів, професійної перекваліфікації та психологічної підтримки. Значна увага має приділятися юридичним консультаціям та інформаційній підтримці, щоб біженці могли розуміти свої права та можливості в новій країні. Комплексний підхід до підтримки включає як економічні, так і психологічні механізми адаптації.

Важливою складовою адаптаційного процесу є зменшення рівня стресу та підтримка психологічного благополуччя. Було запропоновано впровадження програм психологічного консультування, арт-терапії, мотиваційних тренінгів та груп підтримки. Такі заходи сприятимуть зниженню емоційної напруги та формуванню стійких адаптаційних навичок у біженців. Крім того, важливо розвивати інформаційні ресурси, що надаватимуть необхідну допомогу та роз'яснюватимуть механізми соціальної інтеграції.

Отримані результати підтверджують, що мотивація біженців є динамічним процесом, який залежить від багатьох факторів. Її можна підтримувати та посилювати за допомогою спеціально розроблених програм, що сприятимуть самореалізації, професійному розвитку та соціальній інтеграції. Забезпечення стабільності та соціальної взаємодії сприятиме підвищенню рівня впевненості у власних силах. Таким чином, створення сприятливих умов для біженців дозволить їм краще адаптуватися до нового середовища та відновити мотивацію до досягнень.

Дослідження підтвердило необхідність подальшого вивчення психологічних аспектів мотивації в умовах кризових ситуацій. Зокрема, важливим є аналіз довгострокових змін у мотивації біженців та розробка індивідуальних підходів до підтримки різних категорій переселенців. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення впливу соціальних і культурних факторів на адаптацію та мотивацію біженців у різних країнах. Використання отриманих результатів сприятиме розробці ефективних стратегій інтеграції та підвищенню рівня психологічного благополуччя людей, які опинилися у складних життєвих обставинах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алябіна Ю. Особливості психічного здоров'я внутрішньо переміщених осіб і вимушених переселенців. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Психологічні науки. 2022. №2. С. 34–41.
2. Андрієнко О.В. Психологічні механізми мотивації особистості: теоретичний аспект. *Психологія і суспільство*. 2019. №2. С. 45–53.
3. Бандура А.В. Калагін Ю. А., Коваліско Н. В. та ін. Біженці та внутрішньо переміщені особи України на шляхах війни: кроки незламності. Монографія. Львів: СПОЛОМ, 2023. 380 с.
4. Бондаренко В.І. Вплив внутрішньої та зовнішньої мотивації на поведінку людини. *Вісник психології і педагогіки*. 2020. №5. С. 28–35.
5. Бондаренко О. С. Соціальна підтримка в умовах війни. У збірнику: Підтримка психологічного здоров'я особистості в умовах війни. *Матеріали VI Всеукраїнських психологічних читань*. Умань: 2023. С. 6–7.
6. Бубняк С. Внутрішньо переміщені особи в контексті сучасних міграційних процесів в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Психологічні науки"*. 2019. Том 22, №11. С. 56–64.
7. Василенко Л.П. Мотивація досягнення як фактор розвитку особистості. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. №6. С. 24-26.
8. Газізова О. Трансформація ідентичностей внутрішньо переміщених осіб у процесі їх соціокультурної адаптації та інтеграції у нові територіальні громади. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2021. №3. С. 102–110.
9. Голотенко А. Особливості психосоціального благополуччя внутрішньо переміщених осіб. *Соціальна психологія*. 2021. №3. С. 78–85.

- 10.Горовий В.О. Особливості соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб. Умань: 2021. 120 с.
- 11.Грицай О.В. Теорії мотивації у сучасній психології: огляд підходів. *Актуальні проблеми психології*. 2021. №3. С. 57–64.
- 12.Дробот Т.С. Психологічні особливості формування мотивації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2019. №8. С. 75–82.
- 13.Єрмоленко І.В. Мотивація особистості в умовах суспільних змін. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2020. №12. С. 34–40.
- 14.Карпенко Н.В. Мотиваційні аспекти професійного становлення особистості. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. №7. С. 91–98.
- 15.Кердивар В.В., Христенко В.Є. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони локального воєнного конфлікту. Монографія. Харків: 2021. 143 с.
- 16.Козлова О.І. Особливості адаптивності вимушених переселенців під час соціально-політичної кризи. *Науковий вісник Запорізького національного університету*. 2021. №1. С. 45–52.
- 17.Копельчук Я.В. Соціальна підтримка в умовах війни. *Соціальна психологія*. 2021. №3. С. 12-14.
- 18.Котух О.В. Психологічне благополуччя внутрішньо переміщеної особи: адаптація та інтеграція в нову громаду. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Психологічні науки"*. 2023. Вип. 1. С. 56–61.
- 19.Кравченко О.Л. Вплив мотивації на самореалізацію особистості. *Український журнал прикладної психології*. 2022. №1. С. 15–22.
- 20.Креденцер О.В. Забезпечення психічного здоров'я українців, що перебувають в Німеччині у зв'язку з війною. Навчально-методичний

- посібник. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. 116 с.
21. Логовський І. Роль мотивації у розвитку особистості. *Психологія і суспільство*. 2022. №2. С. 16-18.
22. Мельник Л. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям та їхнім сім'ям. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*. 2020. №5. С. 112–118.
23. Михлюк Е., Логовський І. Психологічні особливості життестійкості внутрішньо переміщених осіб. *Психологія і суспільство*. 2022. №2. С. 45–53.
24. Новікова О.Ф., Амоша О.І., Антонюк В.П. Внутрішньо переміщені особи: від подолання перешкод до сталого розвитку. Монографія. Київ: Інститут економіки промисловості НАН України, 2016. 244 с.
25. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Плай, 2001. 695 с.
26. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академвидав, 2005. 448 с.
27. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: підручник у 2 книгах. Книга 1: Соціальна психологія особистості і спілкування. Київ: Либідь, 2004. 576 с.
28. Паламарчук А.І. Самомотивація як чинник ефективної діяльності. *Психологічний журнал*. 2021. №9. С. 48–55.
29. Панькова О.В. та ін. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб у територіальні громади: діагностика стану та механізми забезпечення. Монографія. Київ: НАН України, Інститут економіки промисловості, 2018. 244 с.
30. Сельє Г. Стрес без дистресу. *Журнал неврології ім. Б. М. Маньковського*. 2016. Том 4, №1. С. 78–89.

31. Семенчук В.М. Психологічне благополуччя внутрішньо переміщених осіб. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Психологічні науки"*. 2023. Вип. 6. С. 10-13.
32. Семікіна О., Федченко В., Явдак І., Череднякова О., Волкова С. Особливості емоційного стану у внутрішньо переміщених осіб. *Психологічні перспективи*. 2021. №4. С. 90–97.
33. Сидоренко Т.О. Теоретичні підходи до дослідження мотиваційної сфери особистості. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2018. №6. С. 20–27.
34. Ткаченко Л.В. Роль мотивації у розвитку особистості: психологічний аспект. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2020. №4. С. 67–73.
35. Шевченко І.М. Психологічні механізми формування мотивації досягнень у молоді. *Актуальні питання психології*. 2019. №5. С. 102–109.
36. Шиліна Н. Проблема емоційного стану біженців та переселенців за умов військового конфлікту в Україні: на прикладі студентів. *Актуальні проблеми психології*. 2020. Том 12, №1. С. 56–63.
37. Bandura A. Self-Efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change. *Psychological Review*. 1977. №84(2), P. 191–215.
38. Deci E. L., & Ryan, R. M. Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior. 1985. New York: Plenum Press. 140 p.
39. Maslow A. H. A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*. 1983, №50(4). P. 370–396
40. Rogers C.R. Client-Centered Therapy: Its Current Practice, Implications, and Theory. 1951. Boston: Houghton Mifflin. P.11
41. Ryan R. M., & Deci, E. L. Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. *American Psychologist*. 2000. №55(1). P.68–78.

ДОДАТКИ

Додаток А

Методика діагностики мотиваційної структури особистості (В. Е. Мільман)

Опитуваним необхідно висловити своє ставлення до кожного твердження, вибравши один із чотирьох варіантів відповіді:

"Згоден з цим" (+) – 2 бали

"Як коли" (=) – 1 бал

"Ні, не згоден" (–) – 0 балів

"Не знаю" (?) – 0 балів

Респонденти зазначають свої відповіді у бланку відповідей, проставляючи відповідну оцінку навпроти кожного твердження.

Перелік тверджень

1. Я вважаю, що матеріальне благополуччя є найважливішим аспектом життя.
2. Для мене важливо мати зручне житло та комфортні умови проживання.
3. Я прагну досягти високого соціального статусу та поваги оточуючих.
4. Спілкування з людьми є для мене однією з основних життєвих потреб.
5. Я завжди намагаюся бути активним у будь-якій сфері діяльності.
6. Мені важливо реалізовувати свої творчі здібності.
7. Я хочу приносити користь суспільству та брати участь у соціально значущих проєктах.
8. Я вважаю, що головним є забезпечення себе та своєї сім'ї всім необхідним для життя.
9. Комфорт і відчуття безпеки мають велике значення для мого добробуту.
10. Мені важливо мати вплив у суспільстві та бути авторитетною людиною.
11. Участь у соціальних групах і підтримка стосунків із різними людьми є важливою частиною мого життя.

12. Я прагну до активної діяльності та завжди шукаю можливості для самореалізації.
13. Творчість є важливою складовою мого особистого розвитку.
14. Я відчуваю внутрішню потребу допомагати іншим та робити щось корисне для суспільства.

Обробка результатів

Для аналізу результатів відповіді респондента переводяться у бали відповідно до наступної схеми:

"+" (згоден) = 2 бали

"=" (як коли) = 1 бал

"-" (не згоден) = 0 балів

"?" (не знаю) = 0 балів

Зібрані бали підсумовуються за наступними шкалами мотивації:

1. *Життєзабезпечення (Ж)* – відображає турботу про базові матеріальні умови життя, забезпечення себе та близьких необхідними ресурсами.
2. *Комфорт та особиста безпека (К)* – прагнення до стабільності, комфорту, передбачуваності та надійності в умовах існування.
3. *Соціальний статус (С)* – мотивація досягнення високого соціального положення, впливу на інших, отримання визнання та престижу.
4. *Спілкування (О)* – виражена потреба у соціальній взаємодії, комунікації, груповій приналежності та підтримці соціальних зв'язків.
5. *Загальна активність (Д)* – загальна енергійність, прагнення брати участь у різних видах діяльності.
6. *Творча активність (ДР)* – орієнтація на самовираження, реалізацію креативного потенціалу, прагнення до нестандартних підходів.
7. *Соціальна корисність (ОД)* – бажання займатися соціально значущою діяльністю, допомагати іншим, робити внесок у розвиток суспільства.

Результати підраховуються за двома основними напрямками мотивації:

- *Загальнопобутова спрямованість* (Ж + К + С + О) – орієнтація на матеріальну стабільність, комфорт, соціальний статус і підтримку зв'язків із суспільством.
- *Робоча спрямованість* (Д + ДР + ОД) – орієнтація на активну діяльність, прагнення до творчості, суспільної користі та досягнень.

Інтерпретація результатів

На основі отриманих балів визначається домінуючий мотиваційний профіль особистості:

1. *"Робочий" мотиваційний профіль* – найбільш високі бали за шкалами Д, ДР, ОД. Така людина має виражену мотивацію до діяльності, прагне до досягнень, креативного самовираження та соціальної корисності. У неї високий рівень ініціативності, самостійності та орієнтації на розвиток.
2. *"Загальнопобутовий" мотиваційний профіль* – найбільш високі бали за шкалами Ж, К, С, О. Для таких людей основним пріоритетом є забезпечення стабільності, комфортних умов життя, досягнення соціального статусу та підтримка зв'язків із суспільством.
3. *Змішаний мотиваційний профіль* – якщо бали за шкалами Ж, К, С, О та Д, ДР, ОД є приблизно однаковими, то особистість має збалансовану мотиваційну структуру. Це означає, що людина орієнтована як на комфорт та стабільність, так і на активну діяльність, творчість та соціальну корисність.
4. *Слабко виражена мотивація* – низькі показники за всіма шкалами можуть свідчити про відсутність чітких життєвих орієнтирів, емоційне вигорання або низький рівень залученості у будь-яку діяльність.

Додаток Б

**Методика «Діагностика особистості на мотивацію до успіху»
Т. Елерса**

Методика включає 40 тверджень, які описують різні аспекти поведінки та ставлення людини до досягнень і труднощів. Учаснику пропонується оцінити кожне твердження за 4-бальною шкалою, де:

- 3 бали – цілком згоден,
- 2 бали – частково згоден,
- 1 бал – частково не згоден,
- 0 балів – не згоден.

Учасник тестування повинен вибрати найбільш відповідний варіант відповіді, орієнтуючись на власний досвід і поведінку.

Перелік тверджень

1. Я відчуваю радість, коли долаю складне завдання або проблему.
2. Я завжди намагаюся виконати будь-яку справу краще, ніж це зробили б інші.
3. Коли мені щось не вдається, я швидко втрачаю інтерес до цієї справи.
4. Я відчуваю задоволення, коли хтось визнає мої досягнення.
5. Для мене важливіше сам процес досягнення успіху, ніж матеріальна винагорода.
6. Я рідко беруся за завдання, які здаються мені надто складними.
7. Я не боюся труднощів і бачу їх як виклик.
8. Якщо я не можу виконати завдання ідеально, я краще взагалі його не виконуватиму.
9. Я завжди намагаюся досягти кращих результатів, ніж очікують інші.
10. Вважаю, що головна причина невдач – це недостатні зусилля.
11. Успіх у житті залежить не тільки від особистих здібностей, а й від зовнішніх обставин.
12. Я часто порівнюю свої досягнення з досягненнями інших.

13. Я впевнений, що наполегливість допомагає досягати навіть найскладніших цілей.
14. Мене мотивує страх невдачі більше, ніж бажання досягти успіху.
15. Я готовий докладати зусиль для досягнення своєї мети, навіть якщо це потребує значних жертв.
16. Я відкладаю справи, якщо не впевнений, що зможу їх успішно завершити.
17. Якщо я отримую невтішний результат, я готовий працювати над помилками і пробувати знову.
18. Для мене важливіше процес, ніж результат.
19. Я вважаю, що удача відіграє значну роль у досягненні успіху.
20. Я не бачу сенсу витратити зусилля на досягнення високих результатів, якщо можна досягти мінімально необхідного рівня.
21. Я відчуваю сильний внутрішній стимул до постійного вдосконалення.
22. Якщо я не впевнений у своїх силах, я уникаю прийняття важливих рішень.
23. Я отримую задоволення від самого процесу подолання труднощів.
24. Для мене важливіше бути найкращим у своїй сфері, ніж підтримувати хороші стосунки з іншими людьми.
25. Я часто боюся братися за важливі справи, бо переживаю, що не зможу їх виконати.
26. Я вважаю, що без ризику неможливо досягти значних результатів.
27. Коли мені щось вдається, я відчуваю потребу ставити перед собою ще вищі цілі.
28. Я можу довго працювати над однією справою, навіть якщо вона здається мені нудною.
29. Я уникаю братися за нові проєкти, якщо вони пов'язані з великим ризиком.
30. Я швидко втрачаю ентузіазм, якщо справа не приносить негайного результату.

31. Я завжди аналізую свої помилки, щоб уникнути їх у майбутньому.
32. Я не люблю брати на себе відповідальність за результат.
33. Мене надихає можливість досягти вищих результатів, ніж у мене були раніше.
34. Я вважаю, що краще нічого не робити, ніж ризикувати провалом.
35. Я часто сумніваюся у власних здібностях, навіть коли маю успішний досвід.
36. Я легко адаптуюся до нових умов і викликів.
37. Мене мотивує можливість показати іншим, що я здатний на більше.
38. Я завжди намагаюся знайти найефективніший спосіб виконання завдання.
39. Я більше орієнтуюсь на похвалу та схвалення з боку оточення, ніж на внутрішнє задоволення від виконаної роботи.
40. Якщо я стикаюся з перешкодами, то шукаю нові способи їх подолання, а не здаюся.

Обробка результатів

Підрахунок балів проводиться за такою схемою:

- 3 бали – "Цілком згоден"
- 2 бали – "Частково згоден"
- 1 бал – "Частково не згоден"
- 0 балів – "Не згоден"

Максимальна кількість балів за всі 40 тверджень – 120 балів.

Інтерпретація результатів

- Високий рівень мотивації (80-120 балів) – людина прагне до досягнень, не боїться труднощів, має внутрішній стимул до постійного розвитку, впевнена у власних силах.
- Середній рівень мотивації (40-79 балів) – людина в цілому орієнтована на досягнення, але може демонструвати коливання в мотивації залежно від ситуації. Її рішучість може зменшуватися при невдачах або зовнішньому тиску.

- Низький рівень мотивації (0-39 балів) – особистість не має яскраво вираженої мотивації до успіху, схильна уникати труднощів і великих зусиль, відчуває страх перед відповідальністю або можливими невдачами.

Інтерпретація результатів

1. *Високий рівень* мотивації до успіху свідчить про амбіційність, ініціативність, прагнення до високих результатів. Такі люди легко долають труднощі, самостійно ставлять перед собою цілі і досягають їх, не чекаючи зовнішніх стимулів.
2. *Середній рівень* є типовим для більшості людей. Вони можуть бути орієнтовані на успіх у деяких сферах життя, однак у певних ситуаціях схильні до коливань у рівні мотивації.
3. *Низький рівень* мотивації свідчить про відсутність внутрішньої потреби досягати результатів, прагнення уникати складних ситуацій, а також можливу схильність до невпевненості у своїх силах.

Додаток В

Анкета "Мотиваційні чинники адаптації до нових умов життя"

Анкета складається з трьох основних блоків, кожен із яких спрямований на виявлення певного аспекту адаптації біженців:

1. Соціальні чинники адаптації
2. Економічні чинники адаптації
3. Психологічні чинники адаптації

Респонденти відповідають на запитання, використовуючи 5-бальну шкалу:

- 5 – "Цілком згоден"
 4 – "Скоріше згоден"
 3 – "Важко сказати"
 2 – "Скоріше не згоден"
 1 – "Цілком не згоден"

Також передбачені відкриті питання, які дозволяють респондентам висловити власні думки щодо мотиваційних аспектів адаптації.

Запитання анкети

I. Соціальні чинники адаптації

1. Я легко знаходжу спільну мову з новими людьми у країні перебування.
2. Відчуваю підтримку з боку місцевого населення.
3. Я маю соціальну мережу (друзів, знайомих), яка допомагає мені адаптуватися.
4. У мене є можливість брати участь у громадських чи волонтерських ініціативах.
5. Важливо підтримувати контакти з іншими українськими біженцями.
6. Вважаю, що знання мови країни перебування є важливим чинником адаптації.
7. Я відчуваю себе ізольованим(-ою) через мовний бар'єр.
8. Важливо отримати доступ до освітніх програм та курсів з підвищення кваліфікації.

9. Соціальна взаємодія з місцевими жителями сприяє моїй мотивації до інтеграції.
10. Я стикаюся з дискримінацією або упередженим ставленням через свій статус біженця.

II. Економічні чинники адаптації

11. Для мене важливо якнайшвидше знайти роботу у країні перебування.
12. Я відчуваю труднощі з пошуком роботи через недостатній рівень мови.
13. Я готовий(-а) змінити сферу діяльності для працевлаштування.
14. Робота є ключовим чинником моєї адаптації.
15. Матеріальна стабільність впливає на мою мотивацію до подальшої інтеграції.
16. Державна фінансова допомога допомагає мені адаптуватися, але я прагну до фінансової незалежності.
17. Я маю достатньо інформації про можливості працевлаштування.
18. Важливо отримати професійну перекваліфікацію для роботи за новими умовами.
19. Я готовий(-а) працювати за нижчу зарплату, аби забезпечити себе та родину.
20. Умови праці у країні перебування значно відрізняються від тих, що були в Україні.

III. Психологічні чинники адаптації

21. Я маю внутрішню мотивацію долати труднощі та адаптуватися до нових умов.
22. Вимушена міграція негативно вплинула на моє емоційне здоров'я.
23. Я відчуваю тривогу через невизначеність майбутнього.
24. Я потребую психологічної підтримки для кращої адаптації.
25. Моє почуття впевненості знижується через труднощі з працевлаштуванням.
26. Я вважаю, що у новому середовищі я можу досягти успіху.

27. У мене є достатньо ресурсів (особистісних, емоційних) для подолання труднощів.
28. Підтримка рідних і близьких допомагає мені зберігати мотивацію.
29. Я вважаю, що моє майбутнє залежить від моїх дій, а не лише від зовнішніх обставин.
30. Я вірю, що зможу відновити свій рівень життя та професійний статус у майбутньому.

IV. Відкриті питання

31. Які основні труднощі ви відчуваєте у процесі адаптації?
32. Що вас найбільше мотивує залишатися активним(-ою) у нових умовах?
33. Які фактори заважають вам будувати довгострокові плани у новій країні?
34. Яку підтримку ви б хотіли отримати для швидшої інтеграції?
35. Які у вас довгострокові цілі у новій країні?

Обробка та інтерпретація результатів

1. Підрахунок середніх балів за кожним блоком

- Високий середній бал (4-5) за певним блоком свідчить про позитивну адаптацію у відповідній сфері.
- Низький середній бал (1-2) вказує на проблемні зони адаптації, які потребують уваги.

2. Аналіз відмінностей між групами

- Порівняння відповідей чоловіків і жінок, різних вікових груп.
- Виявлення ключових труднощів у різних категорій біженців (тих, хто працює / не працює, має родину / самотній тощо).

3. Аналіз відкритих відповідей

- Виокремлення найпоширеніших труднощів.
- Визначення мотиваційних факторів, що сприяють адаптації.
- Формування пропозицій щодо покращення умов інтеграції.